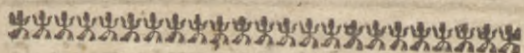

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Götheborgska
Magazinet.

ADRES
Fortsättning
för År 1767.

Göteborg,
Trykt hos Eric Staflberg, 1767.

Multa venientis aevi populus ignota nobis sciet.

SENECA.

*Il n'y a pas plus grand ennemy du bien, que le
maux.*

DUC D'ORLEANS.

Til Läsaren.

Min skyldighet fordrar, at åter igen öfna Göttheborgska Magazine, som tillslutadt blef den 11 December förledet år. Ty jag känner kraften af de fordrande och stundom förewitande påminnelser, som jag fått, af somlige, at tjena Herrarne af lärda Classen med mit ehuru obetydeliga förråds fram; af en del åter, at låta deras insända anmärkningar efter löste och skyldighet komma i fleras händer.

Jag bodar altså nu en Fortsättning af Göttheborgska Magazine, men ej såsom weckofskrift efter förra inrättningen, utan et och, om tiden är så rumlig för mig, tvåanne ark, om månaden, tillsammans 12 ark, utom registret, som lär blifwa 1 ark, öfwer denna årgång och åfwen för 1765 och 1766. I dessa arken lemmas intet rum för Kundgörelser m. m. Sådant bespares til våra Weckofskrifter. Inrättningen blir annars nästan som förut, i hänseende til blandade ämnen som widröras, men dock så at här intet annat företes, än sådant som wil bidra til något ljus i Nordiska Historien. Några ringa, dock försök, som jag wägar wid Bibelns öfversättning, torde ock intaga något rum här och där.

Jag wet, det mine Läromästare icke ogilla sin Lärjunges driftighet, at utsprida deras upåtkter och därjemte någon gång följa egen urskilning.

Om bitterhet och galle, ofta öfver småsaker, förekommer nog i tryckta skrifter, til skrif-frihetens stora misbruk och wanheder; skal här icke på det wiset spillas tid och papper, om jag ock skulle oförskilt angripas. Tanke- och Skrif-frihet bör ej fränkas af selswäld och oförnuft. Hon bör ej tråla under påswisf smak och kuswande myndighet*. Hon bör tjena til ofunnighetens och odygdens afdankning, hederliga tankars utspridande, och nyttiga uptäckters frimodiga bekännelse. De som bruka skrif-frihet, til at befordra sinnens förbistring, och oståligt, med en otam Eitslighet, fara ut emot andras personer, förrätningar och skrifter; de som sätta åran i wilda och oredeliga qwickheter, ej uti ömhet för wärdiga kundskaper och goda seder: de blotta på sådant sätt sin egen blygd och åro, fruktar jag, wår sälla frihets förrådare, om utan at tänka därpå, dock förrän de weta där af sselfwe.

Långre företal uppeholler bara tiden. Jag går til Magazinet. Lefwe Läsaren!

Götheborg den 24 Octob. 1767.

Johan Gothenius.

* Tillfälles wis påminne wi oss, at den så kallade bok-censuren införd blifwit af Påswen Alexander VI, en af de liderligaste och gudlöfaste personer, som lefwat. Raynalds Ann. Eccl. A. 1501.

Om Bohusläns Historia.

Jag tänker börja med en artikel, som mig tilhanda kommit från Herr Severin Jac. Ström, för detta Kyrkoherde i Kongsåtra, hvilken nu i sin tjenstlöshet och utan inkomst wistas med sit Husholl på Stackenäs, en Sätessgård därstädes. Imidlertid och under det Herr S. suckar efter en annan Kyrkoherde-bestälning, ehwart Kongl. Majeståts Råd tackes förordna honom; har han trott sig böra närmare wårda, och i ordning ställa, gamla handskrefna papper och minnesböcker, hwarpå han til en stor del fått tilgång genom sin fader, framl. Comminister i Surteby, Jac. Sev. Ström, som i sina gömor troligen förwarat, hwad hans farfar, Superintendent och Kyrkoherden i Kongels Pehr Ström, rörande Bohuslänska historien upteknat, och son efter honom, Kyrkoh. i Karreby Sever. P. Ström, fortsatt *. Om ändå flere fört på papper, hwad dem bekant warit om deras eget tidahwarf och näst-förflutna manna-minnen!

U 3

Men

* Wi hafwe alltså något ansenligt i Bohuslänska historien at wånta utaf Herr Pastor Ström. Han wil utur benämnda källor upliswa deras minne och lefwerne, som warit Gouverneurer på Bohus. Han författar och, med tilhjelp därafs, så wäl som utaf Kyrkoh. i Karreby N. Munks annotationer, en närmare beskrifning, än hittills bekant warit, om Bohus belägring af de Swenske 1566. En sådan öfwer belägringen 1564 finnes redan i Görh. Mag. 1760, och öberopas af Sat. Hof-Canc. v. Dalin i S. N. Hist. 3 D. 453 s. 197. upl. Och angående Boh. belägringen 1643, såse wi samme författares berättelse i G. Mag. 1752. Wi hafwe och ej förgåtit, at H. S. lefwereat och, all efter förfädernas egenhändigas uptekningar, Karreby: Pastors lefwerne, uti Görh. Mag. 1759. För 10 år tilbaka anmålte han hos Wederbörande i Kongels, det han är färdig med Staden Borgmästares lefwerne til och med P. H. Ström, och wille låta trycka dessa beskrifningar tilhoga med 218 sine sina afhandlingar om Gamla och Nya Kongels, samt Bohus Slot: men Staden war den tiden medellds at bestå förlag. Nu medan H. S. wis

Men hela denna ortens, i synnerhet Bohusläns, historia är än i sin linda. Det Landet war fordom en olyckelig tumble-plats för oförsonlige Bröder. Skrifter och handlingar förkommo, t. ex. år 1611*, då Swenskarne upbrände gamla Kongelf: år 1658, då Danskarne lefwererade Bohus i Swenskt, men behöllo documenter och papper i sit eget wäld; och år 1700, då Landshöfdinge-sätet flyttades från Kongelf til Götheborg, bles en myckenhet handlingar qwar på Bohus för at mulna där i hwalfwent. Någre få hafwa samlat här och där, hwad de kunnat. Salige Profsten Ödmans Chorogr. Bahul. är allom bekant; den är oundbärlig, och litwål full af brister: Författaren gjorde så godt han kunde, och förtjenar i sådant hänseende et tack samt äreminne. En res-beskrifning, som Sal. Zinder. Ankarström** efter sig lemnat på latin öfwer en del af Bohus-län, förwaras uti manuskript hos Rector Sch. i Uddewalla, Herr Niclas Knape, hwilken sistnämde redan under sin Upsala-tid på hela 1730-talet umgicks med södelse-ortens beskrifning, och särdeles wore önskeligt at se en utarbetad beskr. öfwer Uddewalla Stad af denna Handen: jag menar den är så godt som färdig redan †. Den största samling, någon haft, är uti Kyrkoh. i Uddewalla och

Pr.

fläs på Stackenäs, arbetar han desutan på en historisk beskrifning öfwer Stackenäs Skteri och des Herrskaper. Af det lilla, jag sett såsom prof, bde jag spå så mycket, at, när det utgifwes, låra wäl flere i wår negd finna nåje däruti, at selswe, eller igenom curieuse män, wittja kistor och skrin, som torde hysa sådane urkunder och bewis, at wårt Ridderstaps, och Allmänna, samt Kyrko-historia skulle af deras utgifwande kunna mycket uplysas. Öfwen som han, H. Past. Ström, i samma affigt utarbetat en beskrifning om Wätle härads, under sin långa tjenstetid därstädes.

* Ej 1613, såsom jag skrifwit i Götheb. Magaz. 1766, N:o 34.

** När wår Dräwelige E. Benzelius visiterade i Bohuslän år 1728 och 29, war Ankarström med i suite. Allestädes såg han omkring sig, hörde, och frågade. Han war Coll. Sch. i Uddewalla, ägde urskilning, och war af sin Biskop särdeles afhollen. Jag kan ej förgäta, med hwad bittra tårar jag såg denne min kåre Preceptors begrafsning i Uddewalla Kyrka år 1730. Han föddes i Kongelf år 1700.

† Det är H. Rectors Stiffson, Mag. V. Trahn, som 1764 under H. Prof. J. G. Wallerius i Upsala utgifwit den curiosa Disputation om Skalbergen wid Uddewalla. I Götting. Anz. von gelehrten Sachen 1765, är detta fullerwerk berömt, s. 376.

Hr. öfver! Elffyffel, H. Doctor J. Wahlborgs händer, och ämnar Han den samma til Gymnasti Bibliotheket såsom en gåsiva, hwarom Han behagade försäkra Wår Högnådige Biskop wid Disitationen i förl. sommar. Inledertid är H. Doct. W. nu i fullt begrep, at med första lesverera of en pragmatistisk underrättelse om Draksmarks Kloster och des Län*; et werk, som hedrar sin Författare och sprider rika strålar utöfwer hela Bohuslänska historien. Jag tillägger några wänner desutan, som ej försmåda den principen, at när flere fornälskare styckewis arbeta til en gemensam affigt, och de unna werlden det nöget at i mak läsa, hwad de med möda sammantelat; kan sedan en fullständig historia af framtiden tillverkas. Låt of ni se, hwad H. Pastor Ström behagat sända mig för nog länge sedan, om Kongelfs Pastorer, och med det samma, om åttskilliga slags händelser där i Länet.

Pastorer i Kongelf före Reformation.

Uti en så rik och handlande stad, som gamla Kongelf, war Pastors-besälningen mycket indrägtig, särdeles den tiden, då ingen war klokar ätt Söknepresten. Hwite där tjent för Prester, hwar efter annan ifrån Christina Lärans första ditkomst, kan man ej weta. Någre få namn äro likwäl i behåll af den ortens predikanter i Påfviska tiden.

Ibland desse är Andres Brunson. Han war, som Sturleson säger, en allmikil merkis madur, och berömes såsom en wältalig, patriotisk, liberal, ansenlig och äfwen oförsträtd at biwista de alswarsama bardalekar, hwarmed Wenderne, et folk från Pommeriska sidan, öfwertrumplade Kongelfsborarne för 630 år sedan och ruinerade deras stad †.

Den

* Neban i Lindströmska Oration om Joar Dyre, som under mit inseende författades, och utgafs år 1761 med några anmärkingar, har jag, s. 7, i noten, yttrat min och fleres önskan i den delen. H. D. Wahlborg har nu författ sig mer ledighet ifrån wissa andra förrättningar, som hittills varit til hinder.

† Sturles. H. Kr. s. 296:306. Hwad man bde tänka om denne Hädatrefnaren, kan ses på en gång uti den widberömda H. Professor S. Brings-Owea Rifes Historia, som nu tryckes i Stockholm, s. 2, 3.

Den andre, Prosten Olof. Om han varit den förres efterträdare, eller ej: kan vara likmycket. Men wi finne ingen mellan dem båda. O. war fullmäktig från sin ort på Norriska Riksdagen i Bergen år 1223.

Den tredje får vara Carl *. Han hade sina förtretligheter. I. ex. När Biskopen i Hammer Stift, Carl II, mistänkt hos Prinsen och Ståthokaren i Norge, sedermera Kon. Christian II, at hafwa gått inuti den stora Norriska sammanfattningen emot Kon. Johan **, blef kastad i fängelse på Bohus slott: togo angifware och brontastare sig tillfälle af et bref, som Pastorn skrifwit til Biskopen, at komma honom i onåd hos Christian, och hwiska ut honom såsom en deltagare i bandet. Han kom dock i nåd igen, hwilket war et under, men likwäl ej utan många andras förböner, och ändretligen på Biskopens fria och enständiga bekännelse, kort för sit aflidande i fängelset på Bohus †, at Presten war aldeles ofskyldig. Et nytt och år wårre omåder reste sig åter öfwer honom, likaledes år 1502. Den nerrste adelsman Hertuf Hyddesad ††, en fältherre och hufwudman för de misnögdade med Danska öfwerwäldet, blef om en natt utaf Prinsen snärjd, tillfångatagen, och sänd til Bohus i häktelse †††. Wår Pastor, jag menar Carl i Kongels, blef förordnad af Commissionen, at under ransafningen såsom

* Ej Cortt, såsom Odman skrifwer s. 97.

** Messen. Sc. III. lb. 4, s. 61 wil at Biskopens upförande varit ostraffeligt, och klagar öfwer Prinsens affigt at låta rinna alt ädelt blod i Norge, så at landets förtryckte ej måtte hafwa tillflygt til anförare, under hwilka de kunde resa sig til motwårn. Sal. Pontoppidan däremot förklarar sig för Kron-Prinsen och anser Biskopen som en förrådare: *Ann. Eccl. Dan. b. 2 s. 372. 749.* som H. H. Doet. och Biskop Kr. Lamberg behagat låna mig. I Rom war alting fahlet för penningar, och på sådant sätt bekom Prinsen år 1512 formeligt bewis, ifrån den Helige fadren Julius, at alt war lysadt med Biskopen efter förtjensten.

† Herr Pontoppidan s. 724 berättar, lat då Bisk. Carl sökte rädda sig genom flykten ur sit fängelse på Aggershus slott; så gaf han sig därutfrö genom fenstret, bröt benet af sig, och tog genast däraf sin bane. Nb. Här står Aggershus, i stället för Bohus.

†† Messenius l. c. kallar honom orättj Hertevus Hyddesadius.

††† De misnögdade hade intagit alla fästningar i Norge, och endast Bohus war ännu i Danska händer. Prinsen med sina nya hjelpetroppar war både grym och listig, at åter kufwa Norge.

såsom Prest gå Syddesfad til handa i fängelset. Efter slutadt pinligt förhör och såld dom, blef han strax utom Bohus fottis-port råbråkad och satt på 4 stegel. Presten föll åter i förtret: Hof-smidvarne, et farligt slagte, uttydde alle til det värsta, och påstodo, at han förteगत åtskilliga anläggningar och wigtiga omständigheter, som S. i fängelset hade bekant för honom. Omfider förswann hot, trug, och förföljelser, när Moder Sigbrit begynte wisa hwad hon kunde uträtta hos Prinzen. Slottsherrén Otto Raud war sin Sockneprest mycket behjelpelig til det bästa. Det är långt at härwid anföra alla omständigheter. „ En braf mann är ej rädd at göra, det han bör. Och i sådan affigt, antingen får han wänner, eller frågar han litet efter dem. Näkar han ut för belackare, så liter han därpå, at sådana tungors förgift snart upphörer, då hans sinnelag tid efter annan utrönes. Kommer afund lös öfwer honom, lyser han des mer. Får han efter ordspråket, skam för tack; så war egen winst och egen ära icke det, han sökte, ty han war uprigtig wid sina skyldigheter, ja och då ingen war tillstådes at witna däróm. Möta honom annars mångbanda swårigheter; så är han ståndhaftig under sådan frestelse; och blir allt mer och mer hema med sig self. Luranters försåt och sawaller göra hans wägar försigtiga, hans ånslag och gerningar så mycket mer kloka. Brister någon sammansättning ut til hans förtryck; wisar han tålmod och besittar sig om sin gerning. Lider han, så förswarar han sig och wisar owännerne deras wayns wänmagt, utan at göra dem orätt. Lider han ändå, ty wäld kan gå för rätt undertiden; så har han gjort hwad han som människa och Christen borde, och lemnar allt til honom som styrer werlden.” —

Wår Prest har warit en stickelig, oegennyttig, ärfaren, och försigtig man, lesde i critiska tider, och afled ifrån sina oroligheter år 1527*.

Den 4 Pastorn i Kongels, war Lars. Han uplesde den för sig obehagliga ändring, at Reformation i hans tid begyntes å den orten. Som en nitist catholik sate han sig af alla krafter emot Luthers lära. Ju mer han brast i skäl och bewis; ju mer swängde han sina blixtrar och ropade

B

han-

* Manuscriptet säger, at detta war upteknadt i den Ryrkoboken, som tillika med flera gamla handlingar förträdtes af branden i Kongels 1676.

hänlysning, eld och svärd. Konungen hade låtit år 1529 allmänligen påbjuda, at Lutheriska Låran måtte predikas frigt öfver hela Riket, så i Städerne som på landsbygden. Staden Kongelf delade sig genast i 2 partier; men Herr Lars och hans folk kommo snart i underwigt emot det andra partiet, som war på Konungens och Luthers sida, och Magistratens goda anstalter afwårjde all särdeles flada af de misnöghes bullersamma wåfende.

Men efter några dagar föreföll något wårre. Som wig-watnet ansågs nu mera såsom en onödighet, så borttoges det ur Rytan. En del af folket kastade desutan sina rad-wand föragtligt wid på allmän gata; hwilket wäl war nästan oförsligt, men det blef också öfvermåttan, och såsom en gudlös gerning, besträde af de catholiske zeloter, så at et hastigt uplopp skedde, däruti någre personer bragtes om lifwet. Lånsherrn öfwer Bohus, Detloff v. Anfelt, kom med manskap af Slotts-garnisonen tillstädes, ej utan största liffsära, och hade så när blifwit stenad till döds af 4 gemena karlar. Omföder förföll det påswiska bandet aldeles, ty Lutheriske Presten blefwo dit förordnade, som dageligen wunno nya segrar på folkets tänkesätt, och flera dit slytande mått blefwo widtagne, så at på slutet tyckte wår Lars, det icke war roligt at förblifwa längre i Kongelf, utan satte sig på et farttyg til Köpenhamn; omist, hwarföre just dit. Allenast någre stycken bergfaste hufwuden, särdeles bland ålberdomen, hängde ännu wid det gamla, såsom ste plågar*. Denna religions ändring i Kongelf tildrog sig år 1530 †. Annotationen säger, at wise och förståndige män på orten sågo förut af selskåldet i lära och lefwerne, at en wigtig förändring ej kunde wara fjerran, men ock ej utan mycken skakning utföras.

Kongelfs

* Erasmus af Rotterdäm sade: Den som är fiende til alt nytt och wll behålla alt gammalt, borde med råtta ej få annat, än mögladt bröd til at äta och sur dricka.

† Året förut 1529 hade Walmö stitit sig ifrå Wästwedömet, och war den förste stad i Dannemork, som biföll Luthers lära fullkomligen. Se Pontoppidan och Zwitfeld. I Köpenhamn gick därmed nästan trögt, ty contraspartiet war för starkt.

Kongelss Stads Pastorat efter Reformation.

En Stephan förordnades samma år 1530 til den förste Evangeliske Pastor, och förestod ämbetet öfver 30 år. Ei utan, at ju sådane woro i församlingen, som wille dö i den påswiska läran, hwilken de bekant siän herndomen. Med Kloster-bröderne war likwäl ännu något mer för honom at sylla; och ehuruwäl han samfält med sin gramme Ryrkoherden i Thorsby, Prostern P. Brusendal, gjorde sit bästa, at med bewis hielpa munkarnes lära och religion til rätta, war dock arbetet därwid fruktloft. Fortare gick det, när Öfwerheten gjorde slag i saken, som rättnu skal nämnas.

Här får jag göra en kort digression om Kongelss kloster. Hwad Sal. Biskopen Rhyzelius därom skrifwit i sin Monasteriologia s. 188, tåckes läsaren här slå upp: sådant behöfwer icke här at uprepas. Det ser ut, som detta Benedictiner-kloster fick lif omkring år 1130, och det war det äldsta i Bohuslän, lydande under Upslo Stift. I början war det blott för Munkar. Men 100 år därefter, sedan det, genom många stänkor äfwen af Kongelige Personer, och genom ärtilliga gåfwofbref på gårdar til underhöll, wunnit betydliga rikedomar; blef det dubbelt, och föröktes med Tunnor, förmodeligen icke i samma rum och kamrar, som de förstnämde. Klofret war stort, och ägde ärtilliga stenhus-bygningar förutan dem af trä, och en öfwermåttan härlig sten-kyrka, däruti hwar man långtade efter grasskälle*. På hög befäknung, måste bröder och systrar år 1533 wandra därutur, och genom nyttiga tjenester förtjena södan; klofrets ägande jordegods reueuerades under Kronan, och kloster-byggnaden kom därefter at nedbrytas, mestadels til Bohus fästnings förstärkande, på det en så wigtig gränse-ort måtte försäkras emot Swenska sidan. Röda Tornet och Wageriet med mera på Bohus, til en del af tegel upförde, äro bygde af detta,

B 2

och

* Under året 1291 ansöces af Biskop Pontoppidan, at hä förlände Wäswen de 4 i Norje anlöda Franciskaner- eller Gråbrödre-klofret i Obslo, Marstrand, Sönsberg, och Konolunge, et privilegium på affat. Jag gissar, emske ordet, at Konolunge lär wra Kongahella, Kongella, Konungella: så olika skref man det äldsta Kongelss förordnades Landsförlor ähromkring skger än i dag Kongele — Om Marstrands kloster har Ödman nämnet ord, sid. 107: men Messenius och Rhyzelius, intet enda. Öfwer som de och lemnat Drakmarks kloster obemält.

och Drakmarks, klosters materialier, undantagne grundwallarne och några andra murar af båda klostrén, som lemnades aware. Sinnu wisa sig fast bedröfliga minnesmärken af det sistnämnda klosters fordom prägtiga och nu mest nedbrutne murar: annars ligger där sten på sten*.

Kongel. S.

* Fastän här icke är rått stället at något anföra om Drakmarks kloster, lär mig dock tillstädjas, at bifoga et bref, gifwet Bohus 1492 af Abboten Thore och Conventet i detta Augustiner-kloster, däruti de förbinda sig, at holla några messor årligen för Drott. Dorotheas, Kon. Christierns ic. själar, för 500 Mark i gods och penningar, som Drottningen gifwit til klostret. Brefs wet är mig meddeladt af Bataljons Predikanten på Elisborg, S. Mag. Gabr. Kjerulf, som år 1760 fick afskrift där af i Köpenhamn af S. Justitie-Rådet Clevenfeldt, hwars ynnest åfwen jag rönte år 1755. Brefs wet lyder så:

Kendes Jeg Abbodh Thore och menigh Conuent och wore efterkommere i Drakmark kloster, at wi haffue beplicidh oss at holde swodan thieniste, som her efterskreffwit står, for wor nadige frewes Drottning Dorothea, Kong Christierns, Kong Kristoffers, och alle hennes nades föräldres, och alle criffne Siele til ewigh tiidh, som er hwer tamperdag om aret en messe aartiidh meth vigiliis, och hwer fredagh om aret en messe aff thet helie korff, och hwer löwerdag om aret en messe aff wor frewes bebudelse, kalles Morate, och en messe aff the helgbe trefoldighet hwer söndagh til ewigh tiidh, for hwilken fornesnde thieniste gaff hennes nade til fornesnde Drakmarks kloster 500 mark godtz och penninge, at fornesnde Guds thieniste skal thet met oppeholdes til ewigh tiidh. Thet bepliciter wy oss och wore efterkommere fornesnde Gudz thieniste at wille holde yforsømmet i nogher made til ewigh tiidh. Skede thet swo, thet guth förbinde, at fornesnde gatz thieniste åy yppeholdes och fornesmedes i nogher mathe, thet bepliciter wi oss och wore efterkommere at staa hennes Nade och hennes nades arffuinge til rette thet fore. Til ythermere witnessbyrd och bethre förwaring, hengher Jegh Abbodh Thore myt Indsegle och menigh conuentis indsegble neihen thetta breff, tilbédendes welbyrdige mer Axel Olsson, Läkrens Klawson Laghman i Wighen, Mattis Olssen och Henrich Fryls, Wåbner, at the henge syne Indsegble neihen thetta breff me h wore. Skreffueth på Bahwss, quarta feria post Inventionem sanctæ Crucis, anno Domini M. CD. nonagesimo secundo.

Jag wil blott nämna et bref, dat Tosten, 28 Oct. 1600 til Broder Helge med Gudz Nade Abbede (Abbot) i Drakmark. Wi skynde härifrån, och komme allenast ihog, at Fru Margr. Svirfeld, hwars äreminne årligen firas i detta Kongl. Gymnasium, war gift med Thomas Dyre, Herre til Sundsby, Kongl. Besallningshafwande öfwer Drakmarks klosters Lån, när det war gifwet en Kronans ägendem.

Kongells kloster skät, wäyer nu såd. Det hade namn af Castellehögen. År 1697 gjordes det til koställe för Hwarsken wid Bohusläns Dragon-Regemente. Kostället har däraf fått heta Castellegården. När Col. General-Major Axel Roos war Hwarske, lät han på 1730-talet gräfwä, upbryta, planera, och ploget gå öfwer dessa kloster-tomter. Nu åter til H. Stephan.

Herr Stephan blef alltså wäl stild ifrån kloster-folket; och skötte sina sffor i förnögdare tilstånd därefter. Tung af ålder, war han likwäl tilstådes i Suiten med de Herrar, som år 1560 reste från Bohus til Gamla-Löbese*, at där complimentera Kron-Prinsen, sedan Konung Eric XIV. skedd på resan til Drottning Elisabet. Commendanten på Bohus, Jens Wfsarand, anförare för denna Beskickning, swarade på Prinsens frågor, om Bohus fästning och Landets bestaffenhet. Då Prinsen skildes wid dem, sade han: Bohus lär wara et starkt hus at intaga, när det har en så wis Commendant. Utgången swarade til Herrens utlåtelse, i belägringarne af de Swenske år 1564-1566 †.

B 3

Bref

* Denne staden lög 2 mil ifrån Bohus på Swenska sidan wid Götthä-elf, och des lemningar äro än i dag ögonfkenliga. Där är nu en Kyrka och en bondeby, som kallas än Gammal-Löse: hörer til Skeplanda Gäll. I staden har varit et kloster. Någon underrättelse därom finnes i Bisk. Abzeliæ Kloster-Beskr. Där omtalas wid slutet af sid. 137 et arrende-contract, hwarpå jag har documentet i händerne, och införer det, efter det ej tager såsdeles rum bort. Det lyder så:

Jak brodhe Symen Jensen, Prior i Gamble Löbese Kloster, bekennis med thette mitt opne bress, at iak hafwir undt och tillstånd, och med thette mitt opne bress under och tillstånd, bestedheliken man, Swen tordhög i blactstorp och hans barn, boo och bestitta en wor Klosters ström och qwarn, liggande i Slunderberit, kallande Sywende Forsk, for ett på Smöte aarliggi aar utb at gifwa til wort forneende Kloster. Till yttbre wessä och forwaring herom, tryckr iak embeds Indsigli neddin for thette mitt opne bress, giiffwet och schrefswit i wort foride Kloster, Sondaghen effter Tibureii MDXXIII.

(L. S.)

† En Wåd Gunnare i Uddewalla har lemnat mig den underrättelsen om Stafsän eller Stephan, at han dog 1565, hwarefter Kongells Stad upbrändes 1566, och war således ingen ordinarie Prefs under kriget intil 1569.

Bref till Eloq. och Poes. Lectorn, Herr Doctor
Johan Rosen.

Om det kunnat hända på en wiss ort, at Prester i en och samma kyrka, anfällit hwarandra ömsom från predikstolen, sundom med bitterhet och förargteliga beströningar; lära dock alle wälsankande anse det såsom än mer oansvändigt och oförsligtigt, at Lärare på en och samma ort skrifwa i sådan smak emot hwarannan. Ty desse hafwa tid at betänka sig i hwar rad; det som talas, kan undfalla en i hastighet, förfaller i glömska, och stadnar inom en mindre krets; det som skrives, warar längre tid och flyger vida omkring. De stada sig icke och kunna ej säga sig några förargelse, om de skriftligen göra sina påminnelser emot hwarannan, wett, ära, tro, och sannhet till beder. När Bengelius och Chr. B. Michaelis, fader til nu florerande Hof-Rådet H. J. D. Michaelis, wex'ade skrifwrister sig imellan; war det skönt at se et par hjeltar med all lärdoms och belåsenhets styrka kämpa tillsammans, på et hederligt sätt. Bägge förskade efter sanning; de hade lika känslor för hånne, och kunde fördraga hwaras annars gensägelse, och blygdes ej wid rättelser; de bemötte hwarannan med wett och upriktighet, och Läsaren går aldrig bort från deras skrifter utan uplysning och förbättring. Däremot wille man gerna glöma, ty det är fäseligt at minnas, lärde krigare af den andra arten, til exempel Gaspar Scioppius och flere sådana, hwilke ej haft betänkanne, at utan ordsak mördra hwem de welat på papperet, allenast för at swalka sit wrede sinnelag och göra sig i den lärda werlden förfärlige, men dock på slutet så mycket mindre ålskade, så mycket mer förargtelige. Store Måns dygdiga exempel bör hwar i sin stad eftersträfwä, för dygdens skull, för människoslagets skull. Af ideligt umgänge med dem, och mogen läsning i deras utgifna skrifter, hemtar man en ålskelig smitta, som oförmärkt inslyper på åhörarens, och åswn läsares, sinnen, til at göra dem ej mindre sedige än kunnige.

Jag wil ej förekomma någon Läsare med mit ringa omdöme öfwer den utkomna Underjökning, hwarmed Min Herre nyligen welat affärda sin
Criticus

Criticus i Swenska Magazinet, såsom den där skal hafwa plundrat en Lowth, och en Michaelis skrifter, til at emot M. H. göra sinä anmärkingar lysande. Men, som M. H. behagat tillwita öfversättningen af Konung Davids 139 Psalm, at hafwa på samma sätt kommit i huset: hankalles nu det til Min Herres stilla omdöme, som jag frunt mig för- anlåten at här nedanföre wälment ärindra, i anledning af hwad M. H. anföre på 18 sidan, om bemänte Psalms nya öfversättning. För samman- hang skull, får jag inrycka äfwen det, som, på samma sida, näst förut sä- ges om Criticus, eller hwad jag skal kalla honom; ty han har, såsom man märker, allahanda både bättre och sämre namn. För at skilja mellan hwad som angår den ene och andre; indelas citationen i twänne stycken. M. H. säger:

1) Jag läse hos Lowth en ny bokstafsig öfversättning (nämligen af Ps. 114, 3. 4.): och när jag ser närmare til; har åter min Wise Man ej gått et enda steg ifrån sin ledestjerna. Jämför s. 361 hos Lowth, och s. 118 i Sw Mag. För dem som ej hafwa Lowth, och kanske mistänka min trowärdighet, wil jag här upkalla mit witne.

LOWTH.

Vidit mare, et fugit:
Jordanis conuersus est retro:
Montes subsiluerunt, ut arietes;
Colles, ut stili ouium.

CRITICUS.

Hafwet sig det och flydde;
Jordans flod drog sig tillbaka.
Bergen sprungo, såsom wädrar:
Högarna, såsom lam.

Weder insigt, S. Afundssuk, är ömtansward!

2) In om jag wisar, at öfversättningen af Psalmen 139, som läses i Stycket 14 af Kongl. Bibl. Tidning. Sedn. Delen, kommit på samma lofwärda sätt i huset? Det är vår Swenske Rabbi, som tagit större de- len af Versjonen, med anmärkingar och allt, ur en och samme fatebur, ur Lowth, och Michaelis skrifter.

Wid 1) delen uppehåller jag mig så mycket mindre, som den icke rörer min affigt, widare än tillfälligt wis. Högagtning och wänskap för M. H. har hos mig allför tänbara intryck. Men jag känner det samma hos mig för samning. Jag ber om ursäkt, och liter på M. Herres resonmatla tänkesätt

tänkesätt. En ringa insigt i Hebreiskan förstår, at, också utan Lowth, gifwa sådan Swenska på desse versar: de kunna ej verteras annorlunda. Skleds är hwarfen Critici, eller Lowths version ny. Låt följande jämförelser vittna.

VULGATA HIER. (trykt i Basel 1491.

*Mare vidit et fugit,
Jordanis conuersus est retrorsum.
Montes exultauerunt ut arietes:
Et colles sicut agni ouium.*

SEB. SCHMIDII. (2 Upl.)

*Mare vidit et fugit;
Jordan auertit se retrorsum;
Montes saltant ut arietes;
Colles sicut filii gregis.*

För deras skull, som ej gerna läsa Ps. 114, 3. 4. på latin, anföras här et par jämförelser:

HOLLÄNDSKE BIBEL.

*De Zee zag't, ende vloodt:
De Jordane keerde achterwaertz.
De bergen sprongen als rammen:
De bewelen als lammeren.*

ÄNGELSK. (tr. 1626.)

*The sea saw it, and fled:
Jordan was driven backe.
The mountaines skipped like rammers;
The little hills like lammes.*

Vår Swenske Bibel har på samma sätt: brukar allenaft, lam, i ställe för vådrar; kanste för det Hebreernes elim närmare liknar ljudet af Swenska ordet lam, såsom någre förestått sig kunna af Swenskan såmpeligen uttyda Hebreiskan.

Wäl kan man ej igenkänna Critici okunnighet därav, at han gifwit här en öfversättning, lik med den hos Lowth. Hvem Criticus är, och huru långt han hunnit, har wäl W. S. sig bekant, som känner mannen. Men låt wara, at han icke ens kan läsa hebreiska i bok: hwad angår det Ps. 139? en psalm, som förut i hela twisten icke warit åberopad; en öfversättning med anmärkingar, långt annat påsyftande än såfångelig åra och dåliga tidsfördrif, såsom hwar och en se kan. Jag kommer således

2) At något ävindra om nästnämnda öfversättning. Den är af en Anonym. Somlige författare hafwa mistroende til sig selfwe, och wilja stundom wara skände, när de inkomma med något mindre allmänt, så at de måga des lägligare kunna förnimma, såsom Apelles hot skärmen, allahanda folks ombömen och göra sig därav nytta, til at agta sig en annan gång och

och fölla det som brister. Somliga författare åter fråga litet efter de flestes omdömen, lita på sin wälmening, gå den bristiga wägen, wädja till framtiden, och bekänna både namn och hjerta. S. ex. Studenten Tulle i Köpenhamn. Men om han lefwat i mindre Christelig och Wis Regering, hade han ej fått beställa med afundsman och owänner, utan med påswar och kättermakare, då han uphöjde sin röst om de än i Danska Bibeln förrewgrande bristers afhjelpande genom nogare öfversättningor. Det är redan öfwer 30 år, då han således begynte föredraga detta mål inför Landets Högske Öfwerhet och bifogade förslagswis sina förbättringar, ej utan de misnögdhes mothjundande rörelser, dock med den werkan, at Konungen i Resolution på Theolog. Facultetens förklaring befalte Tulle at inkomma med flera försök i den delen, antog des förslag rörande Bibel-werket, och lät år 1739 utgå allswarlig befallning, at Guds Ord skulle bättre öfversättas, och Herrar Lärde strax lägga hand därwid. Imidlertid hade Tulle häst en höp förtreteliga omständigheter, dem han warit förutan, om han, en så ringa person, gått förtrett och hålre förtrott sig till någon anseelig Man, hwilken det kunnat anså, at komma fram med något nytt, tala ut de höga toner, och i sit namn wäcka wederbörandes sinnen*.

Anonymet

* Jämför Theol. Lectorns H. Mag. Sam. J. Ananders Theol. Bibl. 2 Afd. I. 132: samt tiläggnings-skristen till Konung och Drottning af Hans Lars för Tullas Bibel:lys, Köpenh. 1740. Swad den mannen skrifwit starkt! S. ex. han talar dem till, som fruga, at ny öfversättning sätter folket i rådssta, at så ny Bibel och ny Tro. „Det är bättre, säger han, at folk får ringa och dårjämte rättiga tankar om den brist, som är i de Bibliska öfversättningor, än at de fatta ringa tankar om Guds Ord, sådant som det är i grund-texten. Ja ock de ensallige böra weta om en sådan brist. — Jag söker, at öppna ögonen på de ensallige; ty när de begynna se upp, nödgas ock Lärare at mer öppna sina ögon, om ej för annat, dock för at undgå allmännelig nesa.“ Han förewiter i synnerhet de Lärde bland sine Landsmän: „Hednisse böckers läsning är mer yrkad i Skolar och Akademier, än Bibelns läsning, då likwäl de fleste studerande wisja blifwa prester, och alltså borde på Guds Ords grundeliga betraktelse använda mesta tiden. — Det obeliga sinne, som genom hednisse skole, gräl, utan allswarlig Bibel-läsning, inpräglas hos ungdomen i Skolarne, warder gemenligen fortplantade hos de studerande wid Akademien, så at man menar kunna godtgöra de theologiska svarigheter, blott genom filosofiska distinctioner och termer, utan at

Anonymier ehuru wäl sinnade, ehuru elastelige, ehuru ej systande på någons skymf, undwika wäl icke et och annat kinkigt hufwuds tabel af wärsta slaget; men det bör ej röra dem. I medlertid hafwa de gerna en wäl god tanke om sig hos de fleste Läsare, åtminstone til des de gifwa sig tillkänna; såsom Historien witnar. Melanths Loci Communes war en söfträffelig skrift, så länge han höljde sig under namn af *Philippes de terra nera*; och Hof-Contler v. Dalins Argus war allmänt begärlig, men sedan det blef kunnigt, från hwem den sköna weckskriften kommit, behagade afund och parti-anden utsprida någon tid bland annat, at den bara är plundrad ur den ängelske Spectator och flere utländske skrifter.

Sådant är ej nytt. Jag skriver närmare til mit ämne, til Anonymi öfversättning af Davids 139 Psalm. Twiwelsutan farligt nu mera söf den skände författaren, at röja sig, när hans försök ädragit sig Min Herres oförwäntade upmärksamhet. Han wil dock rättnu uptäcka sit namn, til et bewis, at han icke welat göra det, så länge han ännu förmärkte bara gynnande ombömen.

Lyckeligt söf et Handels-ämne, at komma på godt Contoir; söf en handwerkare, at bruka sig länge i de bästa werkstäder; och söf alla, at äga sällskap med de wise. Och hwad de studerande beträffar, är ju det ej ringa fördel för dem, at, där bästa tillfället gifwes, inöfwas i det man har just söf. Wi likne allt mer och mer de berömlige männ, som wi länge umgås med och hafwe förtroende til. Ljudet af deras discursur tränger sig in i wår själs gömmor; och det är människligt, at en upmärksam lärjunge hörer, ser, frågar, tänker, och blifwer på slutet så hemma med Mästarens tänkesätt, at han andas dem, ofta utan at weta hells därav. Bort nedriga affiggeer!

Det

at den som insett uti Guds Andes mening i sit eget språk på et rätt wäciskt sätt. — Här stannas ju Akademier i Christenheten, hwarest hele Wäbeln ej på många år sätte exactiff förklarina, ja kanske icke, så länge de warit til. Lösa gifningar kallar han med sät öfversättningens wett, och stannar ej deras djershet, som öfversätta och förklara Guds Ord, huru dem list v. m. m. Sådant och mycket mer at uppenbarligen på stå den tiden, war nog wägadt söf en sådan som Tulle. Han söfke då prestwigning,

Det är jag, som hos vår i utrikes skrifter mer än invänt berömd Håsbateknare och Utgifvare af Kongl. Bibl. Tidningarne, Herr Kongl. Bibliothekarien C. C. Björnell, inlevererat denna af M. H. så högt öfverklagade version, se s. 15. 2) här ofwansföre. Och jag stämes icke mer för det jag har at tacka Michaelis föreläsningar för större delen af den version, jag såsom Anonymus ifrån mig lemnat; än alle andre, som något lärt, öfstridigt fäte deras mesta kundskap af sine föregångare. Annat är, at i pennan författa och utgifwa, hvad man lärt i ungdomen wid Lärosäten; och annat, at, såsom idiot och oönderwisad, och doct äresuk, ord från ord affkrifwa och för sig eget utgifwa, hvad man läst och suttit ur en annan Auctor. Annat är at wid Akademien upmärksamt biversta vackra föreläsningar, rebdeligen betala Collegii penningar, och fara därifrån både bättre och lärigare: och annat, at där sitta tiden i wällust och öwett, öfwa sig med oppositioner i wiß sinat wid disputationer, och des imellan göra fort och tärning öfwen så glänsande under nattens mörker som om dagen, och under all sin lärotid icke ens hinna at afhöra et helt kapitels förklaring i Bibeln, på det man sedan må kunna så mycket frimodigare skräftwa mot dem, som använt sin tid bättre. Wille jag stämta, så kunde jag samtycka för os skul, liksom wore alt det nytt och förut icke bekant, hvad H. Michaelis i böcker skräftwit. Wille jag stämta twärtom; så kunde jag påstå en stund, enligt de wid Ps. 114 ofwantil anförda jämförelser, at öfversättningen af Ps. 139, med anmärkingar och alt, bör på samma räkning hänföras til Hieronymi tid, ja til 70 uttolkares tid, och wore då et par tusende år äldre än Michaelis skrifter. Men utan stämt: jag skal förklara öppenlystigt, huru det kan tilgå, at en som warit i Göttingen, är i stånd at skräftwa något, som finnes i Michaelis skrifter, utan at plocka det ur dem.

Jag gick där i Skole hos H. Hof-Rådet Michaelis, för Hstterländska Philologiens skul. Han höll 6 til 8 Collegier om terminen: hwar termin bestående af 6 månader, 14 dagars serier inberäknade. Efter Göttingka seden idlade han sina föreläsningar utan afbrott, t. ex. Jul-afton, Nyårs-afton, dagen efter Nyårs dagen, Påsk- och Pingst-afton; och när läseriden

ändock ej war tillräckelig, betjente han sig af seltwa lof-tiden, ja ock då med timars fördubbling, för at bringa sit ämne til slut; öpnade desutan under ferie-tiden et collegium af 2 timar om dagen, t. ex. år 1756, öfwer sin *Beurteilung der Mittel*, förr än den trycktes. Sådant är honom ingen plåga, det ligger på reda händer, han har selt gått i collegier, men riktat dem, såsom en stor Man, genom belåsenhet och egna rön. Han wände all sin hog på slika besattningar, och behöfde ej säga med görömål, som stjåla bort tiden: äfwen som *Auditorer* icke kunde ledsna at wara jämt tillstädes, på en ort där en förunderlig ordning och idoghet blifwit den andre naturen, ej af twång, utan af mängdens exempel; ej af parti-ande, ty tillfällen til partier och annan tidspillan äro undanrögd för studerande därstädes af så olika tungomål. Han talar äfwen så lätt, så flytande och grundrikt, som han skrifer: Öförbehollen mot sine åhörare, at meddela dem sina och andras upptäcker, långt förr än han hinne göra dem bestanta för almänheten. Han fordrar, särdeles i sina *Curfories* och *Cristiska collegier*, åhörare som något när weta förut, hwad redan af andra är å daga lagt. Hwar och en af dem äger frihet at närmare förfråga sig hos honom enskilt på wissa timar, och i symerhet äro de wälkomne, som hafwa wigtiga twiswelsmål emot någon hans mening, hwar efter han plågar närmare bewisa den för *Auditorium*, eller ock tillfår han där, af kärlek för sanning, at han wid sådant besök fått anledning til bättre*. De som imeblertid å o wane at hastigt kasta discursen på papperet, winna redan en beständig tilgång på det samma, som han sedan igenom trycket utgifwer efterhanden, och kanske sent eller aldrig. Sådant är utan inwändning en wälfången ägendom både at bruka selt, och äfwen at därmed betjena, om man wil, någon wån som man wäl känner. Det är en wälfången ägendom, och det ankommer på collegianternes stickelighet, huru de weta at använda, ej förderfwa, utan snarare förädla den samma. Mästaren wil så hafwat.

Jag skal wid första tillfälle af Min Herres wårda besök lägga för Des ägon mina således författade manuskripter, jämte egne sedermera gjorde tillböningar:

* Ja ock i truckta skrifter rednar H. Hof. Stådet sig icke til någon blygd, at ändra sin mening, när en säger och bewisar honom någon bättre.

tilböningar: och när jag har så lätt tillgång, som dock tillförne kostat mig ej litet besvär, behöfwer jag icke den mödan at fringsprida mig i alla Michaelis böcker eller slå upp dem wid hwart ord, till at, om det ändteligen skal så wara, jaga efter hans mening och ordalag. Nu har jag det på et ställe, och är äfwen försedd riteligen med sådant, som sårängt efterletas både hos Lowth och i Michaelis skrifter. Det blifwer då tydeligt, at jag kan skrifwa, 1) sådant som finnes i dessa böcker, om jag och ej haft tillfälle at läsa dem; och äfwen 2) sådant, som de Herrarne wäl än icke lätt allmänt blifwa, men kanske torde framdeles låta komma för allas ögon, och kanske icke. Jag wil i nästa art widare bewisa detta med exempel öfwer Propheten Habacuc.

Jcke des mindre, då jag skrifwit i mit eget namn, har jag mer än en gång ihogkommit Michaelis tryckta afhandlingar, t. ex. i Kongl. Bibl. Tidning. 1767, st. 2, sid. 26. Götheb. Weckobl. 1765, s. 60. 116. 178. 179. 253. Götheb. Magaz. 1766. No 5, s. 2. No 27, s. 2. No 28, s. 2. at nu förtiga alla de flera ställen, där jag i mina skrifter citerat Michaelis. Jag plågar och emot andra, dem jag har at tacka för någon uplysning, i ogt taga samma höflighet: men undwiker gerna det pedanteriet, at, där det icke är nödigt, upfalla mine witnen. Såsom Anonymus, och under affigt at ej wara känd, war jag ej skyldig at gifwa någon anledning till at blifwa känd; wid denna 139 Psalmens öfversättning med anmärkningar och alt, hwaribland somt finnes i L. och M. skrifter, somt icke. En Anonymus behöfde ej citera någon Uctor.

Men angående at plundra böcker; så kan till denna clas t. ex. en Scapula hänföras, som satte sit namn för H. Stephani Thesaurus. Och det war äfwen at plundra böcker, då fordom en wiß lärare lät sine discipular wäl betala sig, för det de kunde proclamera förträffliga latinska orationer, dem han ur aflägsne Lärde Wäns tryckte afhandlingar och profusioner utskrifwit. m. m. Med mycken högsägning och tillgiswenhet testwer städse

Min Herres

ödmjukt tjänare
J. Gothenius.
Widare

Widare om Kongelss Pastoror. (sid. 13.)

Den 2 Lutheriske Pastor i Kongelss, Michael Bartz, eller med wigare uttal Basse, annars Michel Jensen, född på Seland; blef 1569 Staffans efterträdare. Den härwid belägna Ytterby sockn, som tillhörne war annex till Staden, hade i krigstiden kommit at ansås till Slotts Capellan på Bohus, eller efter nu warande titulatur, Slotts Pastorn, Peder Powelsen Rødding. Men B. återwann Ytterby från R. år 1572. * B. hade en søn, Jens Michelson Basse, som 1592 blef pastor i Torshy, närwid Gamla Kongelss. Bägge sägas hafwa haft en spådoms ande. Om sadren anföres det exempel, at han uti sin sista predikning förutsade med mycken sinnes rörelse, på hwad år de Swenske skulle komma at upbränna staden: och äfwen der, at han samma gång tog afsked från Åhörarne, med tillännagifwande, at inom så dagar år hans tid försuren. Det blef ock femte dagen

* 3 Kon. Fredericks 8:na bref därom, dat. Köpenh. d. 16 Jun 1572, säges: Wi ere komne uti försking, huorledes Sognepresten uti vor Rødding Kongelss schall haffue en ringe underholding, oc att uti neste forgangen seigde schall hannom were frankomitt en sogen, kaldes Ytterby sogen, som Capellanen paa woert slot Bohus haffuer fangert, uansett att thed-altid tilforn haffuer liggit til sogneprestens underholding uti Kongelss. — Ytterby sogen maa oc schall her effter ligge oc bliffue til Sogneprestens underholding uti Kongelss, till saa lunge wi anderledes thet om tilsigendes worden. — Many breswete är antofuadt: 1572, 20 Julii lästis thette Kongl. M:tz breff för Wänderne i Ytterbye sogen. S. å den 21 Oct. uprattades, angående intomsterne därådes, et förerings instrument, mellan både Presterne, underskrifwet af Peder Guldenstern, Höfwidsman på Bohus, hwäruti R. afträder til B. 1) halsparten af kornrienden thet år grøde 72, för wintertienestien, oc 2) til Pasten 73 at anamme prestegården i samme sogen at bruge seg til fordel: förbeheller sig däremot för sin tjenst til datum, 1) auerte indret som er faldet thet sommet 1572, 2) halspart kornrienden af samme aars grøde, 3) then uwise rente som hertil dags falden er, och 4) en daler af then mand, som bor paa prestegården nu til Pafte 72. Här i datum met skrifwes: Rødding sogen, som kaldes Sancte Haldood. Jfr. Odman s. 101. R. restgnerade denna sockn almänneligen d. 2 Nov s. å. Men, ut des Nya Kongelss blef anlagd på Slotsholmen, behöll Bohus för sin Prest Rødding församling, som då hade sitt Capell och Kyrkogård, där nu gåstgifswaregården Færjestaden ligger midt för Slottet, wid Norre Ålf.

gen därefter bestämt med honom år 1608, äfwen som Stadens undergång timade på sagdan tid *.

Den 3, Solger Offwelsön, war född i Odensala uti N-Halland af förmögne föräldrar och förwanter med en Skänst herremän Lawr. Galt. Hade den lyckan för sina studier, at följa med dennes söner utrikes wida omkring. Blef därefter Stottspretikant på Bohus, och 1609 Pastor i Kongels.

Uti den af Danskarne begynte segden 1611 **, ryckte Swenskarne i sin tour med några troppar öfwer Götha äfwen wid Lärje och widare öfwer Hisingen, kosan stald at Kongels: de sköfde i största hast och lade alla des hus i aska, äfwen den wackra Korshyrkan, som blef bygd efter den förra kongliger meublerade, den Wenderne nästan 480 år förut plundrade och förstörde †.

Folket stod nu i förlägenhet. Solger inryade sig uti Tega Prestegård ej långt från Österby Kyrka. År 1616 utgick befallning från Kon. Christian, at G. Kongels inbyggare skulle upresa sin stad på Boholmen, eller den holmen där Bohus stott står ††. Härmed gick ej särdeles fort af krist på tillgång: men efterhand syntes, hwad enighet och sit urättar.

Kyrkan af trä bygdes wid stottsmuren, där garnisonen och fångarne nu hafwa

* Jag har ej wägrat denna lilla artikel rum, ehuru min mening är, at de fleste föregifna uppenbarelser om förborgade ting och utkommande händelser twifwelsman böra hänföras till trocknagor, digter, drömmor, en omåttelig fantasi. Men wi wäge dock icke bestrida sådan egenstap hos en del människor, utan lemne det i sit wärde, som wäl kan wara sant, fastän wi hafwe ingen äkthet däraf selfwe, ej heller wete at gifwa bested därpå.

** Hon kallades bränne-segden: ty som Danskarne härjade och brände här i W. Götland, så gjorde Swenskarne i Bohuslän, från Hisingen alt bortöfve omkring Udewalla.

† Sturleson T 2 s. 304 och 5. Kyrkan kallades förkyrka emedan hit war skänkt det heliga kors, på hwilket Frälsaren efter Patriarchens i Jerusalem intwa skal blifwit dödd. Kyrkans skapnad liknade et kors; samma figur, som des dötrar, t. er. nu warande kyrkan i Kongels, fått.

†† Se Götheb. Magaz. 1766, N:o 34.

hafwa sin graf-plats *: och Prestegården, på det ställe, som nu kallas preste-tomten. Holger, sisse på Korn i Gamla Kongelf, blef nu den förste i den Nya staden ** — Af et ansenligt arf som honom tillföll, lät han någon del ätgå till Skolans och Hospitalets uprättande år 1620, såsom och till fattiges lifa: men glömde likwäl ej at köpa årtilliga fastigheter. Prost uti Elfsjöflet blef han 1626 †. Han har wäl icke sparad sin ämbets-ätgard, fastän med ringa werkan, när Malin i Wiken med de flere efterspanade trollkonor blefwo grepne och införde: annotationen gifwer äfkenast wid handen, at Magistraten och Presterne församlade sig samma natt där Skolehuset nu står, och at konorne hängdes i handlöfswor, Al des de bekände brottet — Han war såsom Contracts Prost en af hufwudpersonerne i orten, wid det tilfålle Morlanda skulle blifwa et försitt pastorat från Tegneby år 1630 †† — Han hade många barn; ibland dem blef Nils Arctander Pastor i Morlanda, och dotren Inger gift med Pastor i Thorsby Oluf Erikson. — S. W. dödde d. 5 Dec. 1632.

Den 4. Peder Ström, född i gamla Kongelf d. 2 Febr. 1604, son af Göfven Ström, Rådman i Gamla, sedan Borgmästare i Nya Kongelf. Hade varit Skolemästare härstädes, och under den äldre Jacob Wäckens opafslighet företrädte Pastors bestälningen i Hjertum 6 år, med försäkran om survivance: Men gick därifrån, när Kongelf blef ledigt, och han erhöll
Slotts

* Jfr. Götheb. Wecköbl. 1765 s. 150.

** Såsom en god Wän underrättat mig på tillfrågan, utwerkade sig Holger Kon. Christians bres och försäkran, at ännu Kongstronden af Karreby och Romelands soknar, i waderlag för liben skada 1) wid mernämnda Kongelfs förstöring, och 2) wid därpå följande bostytning till Nya Kongelf.

† Uti et dokument dat. 1626 kallas han Religions Proust udi Bahuslehn och Sogne Proust udi Nye Kongelf.

†† Uti et original bres, dat. Tegneby Ryrka D. VII p. Trin. 1630, har Nils Munk til Esjereberg, Ol. Keerssen (Gren) til Mossö 2c. allwilt följande swar: — efterdi woris Proust Hederlige mand S. Holger Offwæsen i Kongelf haffuer oss anmoditt, wi wille giffue itt ord skrifftelig fra oss, om wi endnu kunde wide nogen mangell i dett skriffte mett Tegneby giæld, som hand och de 4 prester mett woris och den ganske menigheds raadföring tilforne gjort haffuer: Saa haffue wi derom chalet mett Menigheden pass nye, och wittlöffteligen 2c.

Slottsherrén Corfits Ulfelts fullmägt dat. Bohus d. 3 Jan. 1633, på Kongelss Pastorat.

Ännu war Kyrkan oinredd, men orgewerk, altaretasla, predikstol, torn af trä med klokor och alt, kom i stånd 1638, då Kyrkan på Långfredag inwigdes af P. S., som med alt detta haft så mycken besättning.

Men Stadsförsamlingen war ringa och behöfde förstärkning af ledamöter. Fördenktul blef tillskrift och bifallet, at öfwanberörde Råbo lilla församling, som förut betjentes af Slottspresten, och hade en liten Kyrka eller Capell af trä, liggande wid Färjestaden, samt ännu har där en begravningsplats, skulle med Stadsförsamlingen införliswas. Landsfolket besaltes nedbryta Capellet, men de woro därtill altför blödighe. Det stod således orördt, til des wåre Swenskar i Hannibals segden 1645 * råkatte at sätta det i brand, under belägringen för Bohus från högderne wid Capellet, sedan de med så mycket större förbittring jagat honom och des manskap från negden af Götheborg öfwer Hisingen inuti Bohus fästning, emedan hans besättning, at sätta eld på Götheborgs hospital, werkstältes äfwenoc med några hospitals-hjons innebrännande. De belägrandes elbar itände också staden på flera ställen: des Kyrka stod skottfri, men prestegården öfswann; wål hade Presten taf öfwer huswud på landes i Tega prestegård, men ägendom och inkomster saknades.

Fördenktull, när Bohus län blef Swenskt 1658, lät Konung Carl afgå bref d. 6 Jun. s. å. til Superint. i Göth. Doc. Brunnias †, at P. S. skal accommoderas, jämte sit innehafwande prestegäll, med et annat därbredwid, som först kan blifwa vacant, ju häre des hälre, på det han må någorledes ställas Hagolbs ††. Det gick fort. Rasmus Hansson, Pastor i Solberg

* Götheb. Magaz. 1762, No: 22 och 23.

† Denne Herrens biographie skal utgifwas i Kongl. Biblioteks Tidningar för år 1768

†† Odman s. 98. Jfr. för öfrigt Götheb. Magaz. 1766. No: 35 s. 2. En wåln, som påstår at äga bewis, säger, at, på Nils-N. Gar. Stakes ummuntar til desse nye Sveriges undersätare, har P. S. s. å. utskaffat på fästningens för sig en sam 400 tunnor spannemål, och at Nils-N. rådet därjäre tilägnae

i Solberg, sin faders efterträdare 1637, dog undan i förenämnda år, och lmnade rum för P. S., som dock ej flytte dit, utan kom öfwerens med en Prest Franz Wandal eller Wandalin, hvars fader war Domare uti Inlands Öbde Häråd, om 300 flette dalers årliga afgift för detta, om jag så får falla det, Prebende-pastorat. Efter 4 års förlopp, det war 1662, föranklatten af Solberga foikets påstående at hafwa hos sig sin ordinarie Kyrkoherde, afträdde han Solberg * til bemålte F. W. som afled 1682. På Tega i Ytterby dog P. S. d. 9 Maj, 1677, 73 år gammal, men ock af grämelse öfwer Stadens och Kyrkans wädeliga medfart i Gyllenlöwsta belägringen 1676 för Bohus †. Hans granne Peder Eriksson, Pastor i Säfwe ††, höll lifpredikning öfwer honom i Ytterby.

Widare

honom följande dagen Superintendents titel, och sedan utwerkat för honom hos Konungen fullmagt därpå, hwilken skal wara daterad i Götheb. wid 11. af Maj 1658. Jag wil icke nefa detta: men bör ej dölja, 1) at egenhändige dokumenter finnas, efter den tiden underskrifne af P. S. blott som Pastor eller Sogneprest, öfwenom 2) Superint. titeln satnas i öfkillige handlingar, där han nämnes och kunde ju någon gång fått så gerna den ene titeln som den andre. Jag wil, för et par små andra historiska orsakers skull, blott återopa mig Kyrkoförstånd. P. Glörs quittance 1676 d. 31 Dec. at P. S. lefwererat Hufwud-tionden til Kyrkan för 3 war wigde folk i Kongelfs Sotn med 2 daler. Med denne tionde förstås den afgift, som fordom åläg hwar par brudfolk i Bohuslän til Kronan, Pastorn, och Kyrkan, men är sedermera af K. Carl XI affassad i dec som angick Kronan och Kyrkan. Märkes ock, at war S. dödsår ej war 1674, såsom en bendgen Correspondent förmenar.

* Nämligen emot en wiß förman: och den skal hafwa bestådt uti förlänning af Karreby Kronotionde, såsom wederlag för Solberg. Härå wille man gerna se närmare uplysning. Det är wißt, at P. S. sig förwårswat K. Sw. Regeringens Resol. dat. 30 Jul. 1662, at njuta öfwanämnde (s. 24 n. **) 2 Kongstionder i wederlag emot den skada som han af Kongelfs raserande tagit, helst hans antecessor i lika måtto samma tionde njutit, som Konal. Confirmationen lyder. Wid slutet får: — som Wi ock, i detta wårt öppna brefs kraft, honom nådigst confirmere, och alle wederbörande anbefalle, at de låta honom Herr Peder Sörenson bem. Kongstionde af bem. 2 Sotnar, ogwald njuta och beholla, så länge han Gudstjensken å den orten (i Kongelfs) administrerar och förestår.

† Götheb. Bekobl. 1765, s. 147. Enligt öfwanämnde P. Glörs Kyrkoförståndskap, är Gudstjensken efter denna olyckan förrätad i Rådstuga-huset, som til den ändan upröjdes. Men Kyrkans kronor och järnen som de hängde uti, orge-piporne och någre flere lösdron, undanfördes i båt utför ålfwen til Ytterby

Wibare kan äfwen det gifwas wid handen, at P. S. blef 1634 g. m. Edela Andersdoter, hvars fader Anders Swensson war Handlande, sedan Borgmästare i Kongels. Sönerne woro: 1) Sewerin Ström, Past. i Karrebj *. 2) Nils S. Past. i Sotenäs **. 3) Tormo S. Collega Sch. i Kongels, dödde 1680. Döttrarne: 1) Maren S. g. m. Clas Wills-son, Past. i Fog ***, förut Husprest hos Nils-Nåbin. Karin Bjelke på Hjared i Wätlehårad, och där tillika informator för sedermera Nils-N. Gr. Anut Jöransson Possé och des Syster Anna Possé. 2) Dorothea g. m. Gabr. Bensonius eller Bentsson, Past. i Spekeröd †, förut Stortspäst på Marstrand. 3) Christina, g. först med Påwel Bonge, Befalningsman på Inland, och sedan med dennes efterträdare Martin Borg.

Den 5. Henrich Tollsonius, son af Handelsman Tolle Guddeffson i Kong-
els, och broder til Past. Petr. Tollsonius i Stee ††, efterträdde P. S.
Habe studerat i Köpenhamn, och utgifwit i Moskwa d. 11 Jun. 1670 en
disputation, under Mag. N. D. Sabichhorst De LXX. Hebdomadibus Dan.
IX, 1 ark, 4to †††. Blef 1671 Rector Scholæ †††† och Capellan i Kong-
els,

Niterby kyrka. Stadsfolket sökte wäl och så sin ägendom undan elden,
men mycket föll i stendens händer. S. vittnar och, at et par bänkar blefs
wo färdige i kyrkan d. 25 Nov. s. d.

†† Förut Rector Sch. och Capellan i Kongels: twänne beställningar för en man
i gamla dagar. Såsom Capellan tillkom honom endast at predika aftorson-
gen i Staden. — Man kallade hans hustru på skämt Jungfru Brita,
efter de woro barnlöse. — Jag skulle insära hans så wäl som den 2 efterträ-
darens, Mag. Kattreys, loford på latin öfwer den Hedersgubben P. Ström:
men jag får ej wara så widlöftig.

* Sfr. Ödman s. 151. ** s. 304. *** s. 280. † s. 180. †† s. 361.

††† Han skrifwer wid sit namn Kongelswia-Norwegus; hwilket observeras. För-
ut hade han höllit på Akademien i Moskwa et tal på hebreiska. Det war så
en sed äfwen i Upsala, at öfwa sig både i tal och skrifter. E. ex. Maasfr.
Johannes Saguni Florander höll 1650 en disputation trykt på hebreiska,
och selskive acten fördes på samma föråk. Denne sistnämde war född d. 17
Jun. 1617 i Kalf. Rinds härad: öfwade stomakare handverket till sit 17 år:
kom i Köpings skola 1634, och därifrån til Arboga: studerade i Upsala och
utgaf där 2 philologiska samt en theol. disputation: Phys. och Log. Lector
i Götheb. 1654: Gr. L. Lector 1656: Theol. Lect. Prim. 1672, och därefter
Prost i Norra Halland; Domprost 1687, dödde 1707. Wäcket mer om
honom förekommer i Historia Lectorum, hwilken nu et par år icke saknat
mer än renskrifning och är så wida färdig; men jag frugtar ännu at prenu-
merera

els, efter nysnämnde Severin Ströms befordran til Karreby. Församlingarne kommo öfverens at wälja sig Själaförjare, och lotten föll på B. T. Hwilken fick fullmakt på wanligt sätt, och blef, 10 Sönd. efter Trinitatis 1766, af Biskop L. Billichius introducerad i Slottskyrkan. Straf utgick et rygte, til hans förtret, om något hemligt förstånd med Norska sidan, och at Gyllenlöwe betjente sig af honom wid des affigter på Bohus flotts årdfring. Han blef sit ämbete förlustig 1678, men fick följande året uprättelse genom fullmakt på Spekeröd, där han dödde 1699.

Den 6, Magister Lars Westerman; född i Götheborg. Student i Upsala från 1658; recommenderad högeligen af Superint. Brunnius hos Theol. Prof. sedan Hrke-B. L. Stigzelius. Han utgaf där en disputation de Summo Bono Civili under Prof. P. Ljung, d. 4 Apr. 1663. Eloquentia Lector wid Götheborgs Gymnasium, reste år 1666 til Greiffswald at förwärfwa Magister-namnet *. Höll oration i Gymnasium den 25 Nov.

merera förlagets omkostning. Jag må här utmärka et fel uti J. Schefferi Svec. Litt. s. 202. Wär Florander kallad där Laguinus Floriander, och har altså blifwit en annan, än den som nämnes s. 341 i samma bok.

¶¶¶ Det är ej för denne gode mannens skull, utan det faller mig eljest in, at utan afseende på någon wiss person wäja följande anmärkning. Hvad wi kalle Rect. Sch. det war tilförne Skolemästare. En obrukelig och af sig kommen titel nu förtiden. Det är dock heberigt, at nämnas t. ex. Bergmästare, som granskar berg och stenars halt; och Råntemästare som hyslar med uphörder och lesiveranser. Kanske har en mängd af Skolemästare i försfädernes tid varit osnygga menn, pedanter, ofärlige mot barnen, och utsläkt all eld hos munnra sinnen igenom tråksama utanlexor och lustiga umgänges-sätt, eller bara haft merire-år til affigt, eller lupit hus emellan at wärfwa rika disciplar, wissat sig druckne i barnens närwarelse, frypande för en måltid mat ic. Hwar endå sådant fel är förqteligt, både för person, namn, och ämbete. Skolar äro helgade ställen för människo-barns inöfning til sunnda begrep om åran, d. å. til kundskap och dogd: Rikets plantor äro dit insatte, til at odlas först, och sedan kringspridas til allmänhetens fromma. Och we den Skolemästare! som ej troskaen, ej med ömhet, ädelmod, och upmärksamhet, hedrar de swåda sinnens lärortid, utan, så långt han hinnet, förelser dem til försummelighet, snålhet, tråtarighet, skenhelighet, föragt för sanning, bedrägeri och hat emot människo-slågrer.

* Den tiden, och länge efteråt, war det något ogemens och ansenligt, at beta Magister. Wäre tider äro mer utlyste, än at många behöfwa göra sig så mycken möda, som då, för det namnet.

Nov. 1675, til åminnelse af Kon. Carl Xls födelsedag. Gick Konungens fullmägt på Kongels 1678, utan ringaste åtgärd af Församlingen, såsom en wäl känd Swensk patriot, om hwilken alle det bästa wore at förmoda på en ej långt förut från Norrize årsfrad wigtig gräns-ort, där förtroende til Danska Öfwerheten låg gömbt i folkets hjertan. Kongelsboarne woro ej särdeles belätne med denna Kongliga nåden, förlitandes sig på sin wal-rättighet. Man kan läsa hela förloppet i Kongl. Resol. d. 1 Mars 1678, där det lyder, at för detta warande Lector L. W. Skal, i följe af K. Majestäts honom nådigt förundte collations-bref, werkeligen uti Kongels Pastorat installerad warda, hwarwid Vice Gouverneuren är skyldig honom behörigen at maintainera, och så framt någon skulle sig understå, förmedelst denna nådiga disposition, en eller annan oro där på orten åstadkomma, Skal den samma för K. Majestät angifwas, då den exemplariter skulle afstraffad warda. Innu d. 31 Maji 1678, satt han wid sin syster i Götheborg, såsom des egenhändigaste skrift utwisar i Gymnasii Matrikeln. I Kongels blef han s. å. insatt af Bisk. Dan. Wallerius, och det på samma Söndag, som Tollsonius året förut af Bisk. Billichius.

Kongels stad räknar från denna tiden et nyt tidehwarf. Han blef då uti Gyllenlöwiska belägringen *, i Junii Månad, af wårt eget folk på Bohus i brand stuten, och wi så nu mera föreställa oss den, ej såsom liggande på Dapholmen och landfast med Slottet, utan imellan Fontin och åsiven, där han nu ligger utsträckt †. Grundwalen til den nya Stads-Kyrkan lades d. 23 Apr. 1679. W. höll då et tal, som slutades med sång och glada betyg-gelser. Borgmästaren Fredrik Christoffer-son, som åsiven war Krono-Fogde på Inland, en rik, tilsigsen, sträng, och oförsonlig man, war både förweten och emwis, at göra sig förtråffelig mot den ärlige Kyrkoherden W. wid Presbitergärds-Kyrko och Skole-bygnaden; och denne, som utomdes hade en bråklig kropp, bröt wäl igenom sådana motstånd, men gick ut i werlden d. 21 Dec. 1681 och blef i Götheborgs Domkyrka begrafwen ††. Hans Enka, Gertrud

D 3

Dani

* En dagbok öfwer densamma är förwarad i Göth. Weekobl. 1765, N:o 18 och följande.

† Götheb. Magaz. 1766, N:o 35, s. 2.

†† Närmare redogörelse om W. förekommer i ofwännämnda Hist. Lectorum.

Danielsdotter Törning, trädde i gifte 1) med Lector *Lc. Landtman*, och 2) m. Kyrkoherden i Forskhälla, *Job. Gothenius*.

Den 7, Magister *Jacob Katterej*. Sedan han varit 1) Regements-Prest wid Enke Dromingens Regemente, och 2) Kongl. Hofsprekiant: siet han Kongels Pastorat, 1682, och blef därjemte Slotts-Predikant på *Bohus*, såsom någre des företrädare.

Prestens inkomster liknade Kongels, sådant det sig ut denna tiden; men blefvo, par år därefter, mycket förbättrade af *Koh. Carl XI **, och äfwen för honom personelt bibehöllne, då de sattes i tvifvelsmål, uti *R. Carl XII*s första Regering †. *R.* war en lärd man, afhollen af sine ämbets Förman, och hade goda egenstaper, men lär varit nästan ifrig til sinnes. Han föll

* *Pns: Herren J. B. v. Schönleben* Skrifwer på *Bahus* d. 25 Jan 1685 således: Såsom Kyrkoh. här i Staden *Uru*. och *Mållård* Magister *J. K.* ärhollit *R. Majeståts* Nådigste bref til mig under d. 27 Febr. 1684, hwaruti han 1) försonas för alla af des pastorat gående utlagor, til des Staden kan komma i något bättre wilkor igen, och 2) beneficeras med *Karreby* och *Kommelands* försners hela Kronotione i år och framgent, med den clausul, at jag både skal maintainera honom wid dessa förmöner, och så laga, at han får refusion för sin up på *Prestgården* gjorde bygnings omkostnad: altså emedan wälbes målte *Mag. K.* under d. 4 Jun. nästl. i den Kongl. benådningen af Kongl. Stats-contoivet immitterad är, har jag härmed liff alla wärdörande alfwäriligt antyda welat, at de låta honom sedan Kongl. Nåd oturberad werkeligen til godo njuta aldeles efter Kongl. Brefs wets och därpå fölgde Immissions klara tenor . . .

† *Konungens* Br. af *Carlserona* d. 30 Maj 1700, til *Gouvern.* på *Bohus*, lyder så: Wi se utur *Eder* underd. Skrifwelse d. 12 Apr. siffi hurusom högsifal. *Rgl. M.* *Wår Högt. S.* *Sader* d. 27 Febr. 684 har benådigt *Kyrkoherden* m. m. se föregående anmärkingen. Men som wärdörande berjente intet längre wilja låta *Kyrkoherden* åtnjuta samma benådning til godo, med mindre han därpå kan upwisa *Wår nådiga confirmation*; så intercederen J för honom, at han därmed måtte blifwa benådad, bestt medan Staden sedermera icke tilltagit, utan är *Borgerskapet* i dess swåre tider uti stort elände försatte, så at i Staden ej finnas mer än 8 a 10 *Borgare*, som hafwa någon förmögenhet at utgöea deras rättighet til *Presten*. Nu som Wi, i ansende til de af *Eder* anförde motiver, wilje låta bem. *Kyrkoh. M. J. K.* i des liffstid oafkortad åtnjuta denna benådning; så låte Wi därom wår ordres til *Cammar-Collegium* och *Stats-Contoivet* afgå. . .

uti en injurie-process, men egenteliga ämnet är mig icke wäl bekant. En annan torde gifwa ljos däruti *.

Han war Riksdagsman 1689 för Elfsjössel.

Jag skulle omröra hans Akademiska snille-prof, des Präsdium på et Prestemöte, och mer, om sådant ej undanfallit mig. En wacker lifpredikan, som han höllit i Kongels d. 11 Sept. 1687 öfwer Karin Nilsdoter, är i Götheborg tryckt 1688 †. Han afled d. 7 Jun. 1709, och begrofs d. 25 Jul. s. å. af Biskopen Mag. Ol. Wexelius, som gjorde lifpredikning öfwer honom. Han war gift 1) med Gretha Kobberth, en Köpmans doter i Götheborg, och fick med hånne sonen Herman, Håradshöfding i Bohuslän: 2) m. Trina Holst, och i detta ägtenskap fader til dotren Gretha, som blef gift med den, för sina skrifter och predike-gåfwor, berömda Rect. Sch. i Uddewalla, Mag. Petr. Kathe.

Den 8, Anders Tranchelius efterträdde 1710, förut Commminister ifrån 1692 ††. Gift med Anna Dorothea Pehrsdoter. Död 1735. Bendäbad med Kongl. confirmation af d. 9 Febr. 1720, at han, liksom någre des antecessorer, skulle i behjertande af det eländiga tillstånd, hwarutinnan Staden wid förra Krigstiden förfallit och än sig befinner, få njuta Kroonotionden

* Rect. Sch. i Kongels, S. Mag. And. Tranchell, har meddelat mig följ. Kongl. Bref til Götheborgs Consistorium, dater. Stockh. d. 23 Sept. 1685. Utaf de beswär, som hos oss Rytkoh. uti Kungs Elf Mag. J. N. emot Wår Götta Hof, Rätt och en Commissorial Rätt inlagt, hafwe wi med misnöje förnummit, at I hafwen extenderat Eder förmenta jurisdiction uti sådana saker allför wida, och, i synnerhet genom Ederet bref til Comm. Rätten af d. 8 Febr. 1684, eximerat Ratterej från sådane injurie saker inför foro politico, som Er icke anstätt, hwarigenom N. uti den olägenhet råkat, at honom såsom contumacem eni swår dom wid Comm. Rätten är öfwergången. Allfördenstul blifwe wi förs anlätne Eder at åtwarna m. m.

† Jämte Kongl. Hospred. och Rytkoh. i Carlehamn, Herr Mag. Joh. Christoph. Strickers förl. är utgifwa Homiletiska Bibliotek, s. 108.

†† Commministri i Kongels före N. E. hade tillika warit Skolebetjente. Men Kongels bestod sig nu mera en särskild Commminister. Gemenligen lider ertdera werket eller båggedera, genom sådane sammanlagne tjenstgöringar. Hwar fölla fördrade sin man.

notionden af Kommelands och Karreby socknar, samt friskallas för Pastor-
cates utlagor. Des söner Anders, som i nästföljande nummer omtalas;
Jöns, Slots Past. på Bohus, sedan Kyrkoh. i Winberga; och Pebr, Rect.
Sch. i Kongelf, sedan Kyrkoh. i Kommelanda: kallade sig Tranchell.

Den 9, Magister Anders Tranchell, Sonen. Född i Kongelf 1697.
Kom til Upsala 1717, och til Rostock 1721, under det hans bröder stude-
rade i Greiffswald. Blef Magister i Rostock 1722, och prästderade där
1723 de commercio rei spiritualis cum re materiali. Prestvigd 1725, Adjunct
hos sin fader; och 1732 wid Domkyrkan i Götteborg. Kyrkoherde i Kong-
elf 1736. Nittidagsfullmäktig från Bohuslän 1742. Präses wid Dispu-
tations Acten, på Prestmötet 1751, de Minist. Eccles. Prost öfver sit pa-
storat 1762. Dödd d. 18 Mars 1766. Gift 1) m. Råd. i Kongelf Hans
Oloffsons doter Dorothea Tanggren, fyfter med framk. Politie - Borgmä-
staren i Götteb. Lorents Tanggren: 2) med Kyrkoh. i Solberga Nils Ham-
marbergs Enkesu, Christina Juliana Melander, som, uti wärdelden i hån-
nes hus d. 24 Aug. 1767, ömkeligen blef förgången*. Efter Secrete Ut-
sköttets godsfinnande 1756 d. 29 Jul. fick Sal. Prosten för sin lifstid be-
hålla den vedan 1739 indragna Kronotionden af Kommelanda och Karre-
by: men efter hans dödd skulle allenast hälften därav, eller 35 tunnor korn,
hans Successorer tillfalla.

Den 10 är nu warande Kyrkoherden i Kongelf, Herr Fabian Zilleström,
son af Götteborgs oförgätelige Dom-Prost And. Zilleström, hwilken war
gift med Martha Gustaviana Wrede, Friherre-dotter af Fabian Wrede.
Herr F. Z. har varit student i Upsala och Lund, Vice Pastor i sin Faders
prebende-pastorat Fåsberg, Kyrkoherde i Håsmå, och fick i förl. år trans-
port til Kongelf.

Hittills om Kongelfs Pastores — Såsom et postscriptum, täckes Läsa-
ren med tålmod anse några små utdrag ur et gammalt Perme-document,
som upprätnar de til Maria Kyrka i Kongelf, S. Niclas Kyrka i Kongelf,
och

* Hela Tranchellska Biblioteket skadade samma gång i elden: och intet därav
skal wara igenfunnet, mer än nästnämnda Rostockiska disputation, hwilken slapp
någorlunda skadels.

och Ytterby eller S. Salwårds Kyrka, tillhöriga heman och fastigheter, så många de woro, när Biskopen i Oslo (Christiania) höll wisitacion i detta Pastorat, 370 år sedan. Siverst står:

Anno Domini 1399 tha wiserith Bisp ÖSTENN BIÖRNELAND.

Sedan följer. Anno eodem atte Maria Kierka i Konongällo swa myktit: I Yttra puet, 12 aur. boll 2c. Antalet af dessa fastigheter och heman gick til 16, och de specificeras til öre och örtug — En thesser jarder liggia Kierkuna til umbota (omlagning): I Grannabs, örtogr boll 2c. här upräknas 7 lågenheter — Thesser jarder lago til Nichulos Kierkienn i Konongällo: I Lunda 2c. summa 3 heman; bland hwilka et war beläget i Poresbiar, d. å. Thoresberg, nu nämnd Thorsby sockn — Anno eodem atte Ytterbyar Kierka swa myktit: Prestbolet, och desutan 10 andra jordägendomar. Denna Perme-handskrift hade förtjent införas hel och hollen; men förbrade förmycket rum. Jag tackar H. Mag. And. Tranchell, Rect. Sch. i Kongels, för skänken.

Rön om Dialect-samlingars nytta i Swenska Språket.

Förrän wi denne gången tage affsed med Bohuslän, får jag i wisa et bref, däruti Cancellie-Rådet och Riddaren af R. N. S. D. Herr Joh. von Ihre, ej allenast förklarar sit wälbehag öfwer den i Götheborgska Magazinet 1766 företedda samling af Bohuslänska ord, utan ock, i anledning af dem, teknat åtskilliga mycket lysande drag i Swenska Philologien, hwilke ej böra undangöras för Allkare af detta slags witterhet, som bo i Götheborgska negden. Brevet är dateradt Upsala d. 12 Maj 1766, och inryckes med all wördsam förbindelse.

M. H.

Det war en ganska angenäm tilföktning til min dialectsamling*, som M. H. låtit inslyta i Göth. Magazinet. Den samling jag gjort af våra provinceord*, hade kunnat blifwa för Allmänheten behagligare, om mina omständigheter tillåtit mig at dela min ömtanke til detta arbetet: men jag trodde bättre wara, at detta utkomme, än om jag i förwäntan på mera läglighet,

☞

* H. Canc. R. och Riddaren menar härmed sit Swenska Dialect Lexicon, som han låt utgå i December 1765.

skulle låta det ligga och, torde hända, försaras ibland andra mina papper. Smedelertid ser jag mig det hafwa wunnet, som jag mig lofwade, at åtskillige mine wänner, som häraf se, huru långt mit förråd sig sträcker, sända mig det de samlat. Det som M. H. af Bohuslänskan welat mig tillsända, är werkeligen af betydighet, och sådant som til Språkets uplysning tjena kan.

Jag nämner i företalet, at vår medeltids Skrifter igenom dialect samlingar mycket kan illustreras. Jag wil til prof omröra några, som i Magazinet anföras.

Ändt för brådt, skyndsamt, hafwer fordom warit bekant ord. J. L. Island. förekommer anna fier, festinare, anner, festinatio; cfr. GUDM. ANDRÆ Lex. Isl. Uti S. Kr. T. I. s. 340 står Etti ligger annur a. d. å. non opus est festinatione. Ändt och ändt förekommer äfwen i denna bemärkelsen uti Rimkrönikan, s. 64. K. Byrger fick weta full ant; och s. 85. Tak skal theröfwer med ändt ic.

Ila *, draga ut på långbänken. Samma förekommer äfwen hos denne rhythmographum, men är i öfra delarna af Sverige obekant, undantagande uti sensu contrario. Se s. 447. 477. 486 ic. Jag inbillar mig, at man fordom sagt ilda: ty i Anglosaxoniskan finner jag *yldan*, *ildan*, *cunctari*, *procrastinare*, *ylding*, *mōra*, *Alemannice eldan*, &c.

Rumm för ute, foras, är i flera affigter wårdt at i aft tagas. Det förekommer i denna bemärkelsen uti vår gamla Westgötha Lag, Th. B. cap. 6, 1. Wäre uttolfare, som ej haft sig denna ordets betydelse bekant, hafwa därföre om hela meningen faret wilse. Hos ALEMANNOS finnes äfwen *rumo*, *procul*, *rumor* faran uti TATIANI Harmonie cap. 228 betyder *longius ire*, *rumen*, *abesse* hos NOLKERUM. Af. 101, 7. Där af är *ryma*, som egenteligen betyder *abesse*, både i wårt gamla språk, som ock i Islandskan. Se Suderm. L. Kirf. B. cap. 10, och Romunder Gripsons S. s. 9. Andstygg

* Detta ordet, ehuru förtäkt det står uti nästnämnda Magaz. N:o 8. wid drila, kunde likwål ej dölja sig för Polyhistorns upmärksamma ögon. Det hade bordt äga rum under bokstafwen J, uti N:o 11. Man säger i Bohuslän: ıla med en sak, ıla ut på tiden, ıla dag ut och dag in. Ila kommer aldrig til hwila, är et ordspråk om sensfärdige i sine göromål, altid sysselsatte, men litet uträttande.

Andstygg har jag sedt brukas i LAURENTII P. Possilla på Thomas mes-
fodagen. I Isländiskan är det ej sällsynt. Se Bibl. Isl. Proverb. cap. 6.

Bahl, ond, är et gammalt Allemanniskt ord, hwadan komma balotati,
maleficia, balmund, falsus tutor, balwere, injusta traditio, och flera, som
anteknade finnas uti SCHILTERI Glossar. Teuton.

Bubansa måtte komma af Tyskarnes popanz, som betyder terriculamentum.

Ballstyrig, är äfwen ifrån Tyskan och Nidersaxerne, som bruka samma
ord. Herr Gram har om detta ordet gjort anmärkning, som bifogad wid
Richeys Idioticon Hamburg. finnes s. 9.

Tort är af Isländiskan. Uti vers. Bibl. Island. förekommer ofta jurtra,
itista.

Blomma torde få någon uplysning af Anglo Saxonum *clomma*, som betyder
retinaculum, vinculum, såsom det hwarmedelst wargens ondskas och kraft
tillbaka holles.

Teuten för vålnad minnes jag förekomma uti Höfdinga styrelse, Teutin of
bulgin, s. 112. Uttolkaren verterar det languidum: men Dialectus Bohusiana
hade kunnat lära honom rättare betydelsen. In. *pratna*, intumescere. Se
Wolsunga S. s. 78. *prote*, tumor. GUDM. ANDR. Lex. Isl. p. 232.

traddlen
trudna
bultra

Stöde pro loco är hos oss obekant: men hafwer lärt mig, hwadan wi haf-
we wårt stöka, som är sätta hwarje ting på sit rum. Unde ostökugt, där
alting är uti oreda. På samma sätt hänledes städa af stad, locus.

Här wore långt mera at anföra, men tiden tillåter mig det enda, som är
at försäkra = = = =

Wid detta tillfälle må jag ej obemälda lemna, hwad en Wån i Upsala
genom skrifwelse af d. 28 Mars nästl. gifwit mig wid handen, at 200 ark
af H. Cancellie-N. och Riddarens Glossarium S-G. äro aftryckte, och at om-
kring 100 ark återstå ännu, utom et widlöftigt företal. Bokstafwen S, som
ensam skal behöfwa 60 ark, är påbegynd. Dwisst, om Werket hinner i detta
år til slut: orsaken därtill är för detta tillkänna gifwen.

Svar på frågor rörande 139 Psalmen.

En Lård Hand på denna orten har sumnit sig obeswärad, at å nyo utgifwa min, i Kongl. Bibl. Tidningen förl. är tryckta, öfversättning af Ps. 139, och med sin granskning beledsagat den samma *. Jag tackar Skyldigst för sådan wälwilje och åtgärd: wil ock fogga mig efter rättelser, som hafwa kärne och saft. Både öfversättning och tolkning lär tåla ännu en ny uplaga, och därwid skal jag wäl self lägga handen. Jag går imedlertid at korteligen utreda de wigtigaste twiswel och frågor, som welat mig föreläggas.

Såsom wid 1 versen, Frågas: Skal öfverskriften utlemnas? Svar. Det kunde jag göra, så wida den icke inslyter i Psalmens inneholl. Jag bekände, at Psalmen war Konung Davids. Öfversättningen hade annars blifwit denna, lik Gejers och de fleres: Davids Psalm, lemnad til Capellmästaren (eller Öfwer-songmästaren). Jfr. Halliske Bibeln wid Ps. 4. 1. och Habac. 3. 19. När jag kommer til siffrämde wers, skal et och annat anföras om det hebreiska ordet.

v. 2. Schultens årtänner ej tanke på detta stället. Swarföre far man öfwer et ord af så mycken betydelse för sammanhanger? Svaras. Stamordet, tertia *Je*, betyder hos Araberne, såsom i Hebreiskan, at föra hjorden i kete och hafwa den under uppsigt: det brukas ock om observera sjernornes gång, särdeles deras nedergång. Här af flyter betydelsen tanke (qf. *inspectio rei*); som ock igenfinnes i Syriskan. Och den passar wäl med sammanhaget både här och i 17 versen. LXX och Vulgata hafwa ock så. Därföre är betydelsen ofstridig, och wanhedras ej af en Kimchi, eller A. b. Ezra. — Schultens förhastar sig mer än en gång uti sina *Animaduersiones Philologicae*, Amsterdam 1732. Han war ung ännu, då han skref dem. Wid förevarande ord har han befunnat sig i en senare skrift, där han tilstår at det substantiue betyder *cogitationes, a pascendo, quibus pascitur animus.*

v. 3. Du begriper, eller med kundskap omgifwer. Så wil Schultens hafwat, enligt Arabiskan. Gränskar man hans bewis, är det klart at de äfwen här stadna i bara gifning. Ordet betyder oförnekeligen, at utströ,
t. ex.

* Se Månadskriften, Prestetidningar: Januarius, s. 13—21.

t. ex. så ut såd, kasta och wanna såd. Denna uti Hsterlanden så gängse allusion och bild syntes här sticka sig til saken. Jag har i tolkningen sökt at uplysa talesättet, och bifogar nu den paraphrase, som Hof-R. Michaelis föredrog uti sin munteliga föreläsning: Tu ipse ea varietate res meas tamquam seris et ventilas, ut casu accidere mortalibus videantur. Bilden är ej så anstötelig, som owan för oss ännu: den kan litwål göras mer allmän, om Wäre Poeter för godt finna, at i sina songar betjena sig däråf, såsom de gjort med flere bilder, ehuru främmande desse sett ut i början.

v. 7. Zwarzöre går man just här ifrån orden? Nämligen jag hade satt förstånd och åsyn, i stället för Ande och Ansigte, som skal vara råttare. Jag svarar i affigt på det förva. Om jag hollit mig wid ordets egenteliga betydelse, t. ex. 2 Mos. B. 15, 10. 2 Sam. 22, 16. hade jag hwarken brutat ande eller förstånd. Wid ordet ande bifogas gemenligen så godt som intet, eller altför fringsfrödt, begrep: jag mente wål, och sökte at egenteligen utmärka den oändeliga egenkap hos Gud, som inbegriper Hans allestädes-närwarelse och allwetenhet; det är just det ämne, om hwilket David sjunger — Beträffande det andra ordet, så tyckes mig, det war så godt at säga fly undan Guds åsyn, som fly undan Guds Ansigte — Men hwad är det för en mistanke, som kan skapas häråf? Jag frugtar, at en kritik i sådane toner blifwit ansedd såsom öfwermåttan hård.

v. 10. Din Hand, och Din högra hand, i samme vers, måste i öfversättningen hollas til godo, så wål som i original teyten — För Parallellismens skull kan leda aldeles gå an: ty 1) är ordets betydelse på min sida; och 2) svarar däremot den bilden rätt wål, at fatta och holla uti små barn, sufe och ålderbrutne människor, eller sådane som på slippriga wägar ej förstå af sig sjelfve, at taga såkra steg. Wandringmän i tiden til ewigheten, såsom wi, hafwa ingen egen kraft, at, utan allahanda dårskap, förre och smärre, öfwerfara wådjobanen. Herren känner och förstår sig på oss, i hwad tillstånd wi äre: fälle de! som wilja af Hans faderliga hand låta sig leda på denna werldens wäg til det andra landet.

v. 11. Wid glänfande saknar man grunderna til en så ny version. Jag finner dock igen dem hos Hof-R. Michaelis i des Beurtheilung s. 309.

Swärföre döles en sådan upräkt? och hwilken är skyldig, at utan bewis antaga nya meningar? Jag får då ansdra bewis: men icke sker det utur den nämde boken, såsom jämförelse gör ögonstenligt. Arabernes schafa, för schavafa, förekommer under betydelse i 2 Conjugation, at fila, polera, göra glänsande, däraf är machufon, en blank penning. Sak samma til en del i Syriskä orden schoph och schepho*. Hebreer och Araber bruka wät, ordentligen, icke samma bokstaf schin wid et och samma ord: men det händer stundom, och här måste det så wara. Sammanhanget gynnar desutan denna betydelsen ogement, m. m. som i en kort skrift är onödigt för Granskare, hwilke ju supponeras äga kuns i Språken; men öfversöddigt för dem som äro utom stånd at pröfwa, hwad jag anfört, och således icke blifwit nu wissare än förut, at versionen är rätt — Jag påminner bara det, at fila och rifwa t. ex. en metall, en sten, både kan lämpas til at göra den blank, polire; och äfwen at så minska den, at där på slutet blir litet eller intet igen †, comminuere, atterere, hwilket senare inträffar med Alexandrinske translatorernes *ἐκπίπτειν*, Hiob. 9, 17. fastän de hafwa annorlunda i 1 Mos. 3, 15. där Vulgata til en del följer dem.

v. 13. Wid ordet skapar borde man nämt Clericus, Cocceus och herar 70. En annan röst säger twärtom; jag borde ej nämna någon af desse. Den förste brukade jag icke, för orsaker skull, som jag nu ej wil nämna: Den andre har i den boken som war mig til hands, *obtinere*; och hos de sistnämde fann jag ej *ἐκτίσας*, utan *ἐκτίστω*, hwilket ord ej mer än *obtinere*, betyder skapa. Jag beslitat mig om de lindrigaste talesätt.

Ibid. Swärföre betyder kanah just egenteligen föda? Hwad trygghet har man? Efter principierne i Nyare hebreiske methoden, utrönes sådant, när man känner et ords flera betydelse.

v. 15. Lowth sielf kunde efter den här sålta dom anses, såsom en obydlig hushållare med andras lärdom; emedan öfversättningen ihopwirla el-

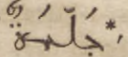
* Detta verbum står med sina egenteliga bokstäfwer uti H. N. Michaelis Critisch. Colleg. s. 427.

† Non isthic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat. HOR. L. I. Ep. 14.

Ier sticka med nål, så wäl som des förklaring, warit tilfyllest bekante för någre honom wäl kunnige Utolckare, som redan äro 2 til 3 mansåldrar gamle, men af honom icke citerade blifwit. Intet nytt war däruti.

Ibid. Swarföre kallas moderlifwet jordens innersta? Jag menar, at orsaken är anmald redan i min tolkning. Ifr. Halliske Bibeln i brådden Jag får flynda.

v. 16. Swad och huru witnar Arabiskan? , som brukas blott in femin. åger den betydelsen som jag inryckte i anmärkingen. Härtill kan läggas analogien med Balar, Simonis lex. s. 150. Detta lär wara något bewis likwäl, och bättre än den gamla gifningen min oberedde kropp.

v. 17. Et fel hos Schultens, at i tid och otid wisa sin arabiska beläsenhet! Men när han felar, gör han det såsom en lärd man, och läsaren kan i annat hänseende hafwa uplysning af helfwa hans fel.

v. 19. Göttingke Mästaren gör mer wäsende af Parallellismen, än af Modi och Tempora. Han har dock sunnit tjenligt at analysera ord grammaticæ, i affigt på någon ödmjukande uplysning för Fader Zoubigant, som wågat sin fot på det hebreiska fältet och är blind i conjugationevne + Parallellismen lider ingalunda genom öfversättningens så nära förbund och likhet med grundtexten. Det är poetiskt och har ej litet eftertryck, at tala om den i tredje personen, som man strax tiltalar i den andra.

v. 21. Det är ej afgjort än, om i Swenskan skal stå JEHOVAH, eller $\text{J}^{\text{E}}\text{R}^{\text{E}}$ m. m. JEHOVA är Guds egenteliga namn, och kan bibehållas rätteligen i Swensk öfversättning. Man plågar ej säga, at den som skrifer Isaac, eller Abraham, eller Maria uti öfversättningen, skrifer därför hebreiska. Jag satte en och annan gång ordet $\text{J}^{\text{E}}\text{R}^{\text{E}}$, til at ej stöta någon, som icke är wan at höra eller läsa JEHOVA.

v. 23.

* Om jag ritat nåttare, hade wår snälle Papperstickare J. B. Endress snickat figuren bättre. Läselig är hon. Äfvenså wid v. 23. Men jag har ej lust at ofta betjena mig af så kostbara bokstäfwer.

† Et exempel kan läsas s. 136 uti öfwan nämnda Crit. Collegium.

v. 23. Swarföre begärelser? hwaraf stadfästes bemärkelsen? Jag angifwer till widare ordet *Cee*, *furere*, in specie *amore* vel *desiderio*. Wil man tillåta *Resch servile*, hwarpå exempel finnas i Syrikan; så behöfves ej mera redogörelse. Annars mer en annan gång, efter den regeln: ex duobus trilitteris ABC et ACD * fiunt quadrilittera ABCD. Och då lär jag sätta lustar eller något än starkare ord, som närmast wil swara mot det hebreiska — Parallellismen kan snart misbrukas til lösa gifningar: den får warsamt handteras, och ej uttränga andra philologiska hufwudmedel, grammatiken och de flera.

v. 24. Förmycket bokstafsig öfversättning! Jag höll för min skyldighet, at i det närmaste, så godt jag kunde, söga Swenskan efter Originalen och lewerera en bokstafsig wersion, ja och stundom intil de hebreiske constructioner. Sådant lyckades tämeligen på en del ställen. Där talesätten tycktes vara twåtydige eller ej särdeles klingande för Swenska öron, har jag gifwit en kort och undertiden ej glämplig tolkning. Alltså lär mången, som läser blotta öfversättningen i andra uplagan, och ej därjemte mina anförda förklaringar i den förwa, wara strax färdig at högeligen ogilla den. Man wil ej undra dåröfwer.

Ibid. Annoelunda skulle David talat, om han skrifwit Swenska vers. Stminkone hade wi då kunnat wara öfversättningar förutan. Du då han skrifwit såsom hebreisk Poet, måste man så laga, at hans uttryck, ord och talesätt, af wördsam ömhet för Bibliske stilen, hollas, så mycket nånsin sig göra låter, oförkränkte uti wersionen. Ju bättre urwal bland hwarje ords flera, mer eller mindre gängse, betydelsef lampas til hwart ställe i des sammanhang: des renare är öfversättningen, och des mer förtjenar hon namn af bokstafsig. Kommer hon at utblandas med öfversättarens eget snille och trångtande smak för det sköna, kan hon wäl se hufuften ut och ljuda förträffeligen, men är dock la belle inhädele. Skäl at förmoda! det Swenske Läsare wänja sig wid Bibliske uttryck, ja och stundom med någon befofnad af eget språks smak, såsom redan åtskillige hebreismer blifwit i Swenskan

* Kanste får jag säga här ACD et ABD wäl BCD. Kännare se, hwart jag lyskar. Jag är än något owis.

naturaliserade. Men til at förekomma obegripligheter i Moderspråket, emedan Bibeln dock bör läsas med förstånd: måste lemnas rum efomoftast, under texten, för en kort och uplysende anmärkning, som fäster, ej förströr, tankarne. Hwad som tar swar widlöfthet, kan uti särskilda lärda afhandlingar nagelfaras til deras tjenst, som ästa bewis och wilja öfwertrygas*.

Dessa swar torde och tjena som något wedermåle af den slit och warsamhet, den insigt och smak, som hos en dugelig Bibel-öfversättare finnas bör. Hro de icke nog kraftige at uplysa förståndet; så äro de likwäl ej ofärlige, de wanhebra dock icke hjertat. Och aldenstund Herr Författaren til critiken säger, det hans affigt varit, at troligen upwisa källorne til min öfversättning; har jag i selfwa werket welat biträda samma affigt, och holder alltså öfwersöddigt, at nu mera beswara den i critiken så ofta infallande förebråelsen om hemliga, men förtegapda, lån ur nyare skrifter: ty det jag, för 12 och 13 år sedan, hörde dageligen i 19 samfalte månader, så länge jag wistades i Böttingen, är til någon liten del i senare åren här och där allmänt gjordt af samme Författare, som war min Lärromästare, och i sina munteliga föreläsningar plågade mycket omständeligare utföra, hwad han allenast i korta sammandrag lätit febermera trycka. Jag frångår ingalunda, det ju kunde se misstänkt ut, at det nya i öfversättningen war på några ställen så likt med det, som finnes i Michaelis skrifter, utan at desse hwat gång åberopade blifwit: Jag förestälte mig sådant aldeles, men hade godt samwete och kunde drista därpå. Jag medgifwer äfwen det, at då någon Författare dölgat sit namn, kunna selfwe hans egne wänner och gynnare mistaga sig på personen och hwässa sin penna mot den, de wäl skonat, om de haft sig så bekant Författarens namn, som de wäl kände mannens omständigheter: råkar då en sådan anonym skrift i denna olägenhet, så lär wäl det icke uptagas illa, at författaren swarar, när han gör det obrottsigen, såsom jag här sökt at upfylla min pligt. Imedlertid kan förewarande critik öfwermåtan tjena til försträckelse och warnagel för skålar, som wilja oförsynt pråla med nya uptakter såsom sig tilhöriga, då de likwäl desimellan röja sin djupa okunnighet och ej weta af annan til-
 gang,

* Jämför Michaelis Einleitung ic. 1 Del. S. 57, 2 upl.

gång, än den, som är öpnad til alla läsares, och ej blott deras, tjenst, och dock supponerar esomoftast wäl underbygde läsare. Beträffande til slut de gamle uttolkare, så behagade mig icke, at wid hwar andedragt upfalla dem: ty min affigt war ej, at wilja föreslå någon critisk betraktelse öfwer hwart ord och öfwer en hop utläggningar af Psalmen, såsom H. N. Michælis gjort öfwer de 3 Psalmerne, 16, 40 och 110, eller som han flera gånger utlofwat öfwer Propheten Zabacuc, men under förwäntan af nödiga uprätter ifrån Orient, Kennicot, ic. än icke utgifwit, systosatt desutan med så många andra Bibel-arbeten, t. ex. den nya uplagan af framl. Wår Widberömda Doctor H. Telsii *Hierobotanicon*, som han wil pryda med tillförliggar efter nyare rön.

My Öfversättning af Propheten Zabacuc.

Efter löfte s. 21 förekommer detta försök, styckewis litwål och något i sänder, för at ej rubba min öfswantil s. 3 i företalet upgifna Plan. Jag wil därjämte inströ anmärkningar til Textens förklaring. Wäl har jag nu icke tillgång, såsom wid Akademien, til Polyglotta, Origenis Hexapla af Montfaucon, Kimchi, ic. Golius, Schaaf, Zoubigant, Kennicot, Michælis ic. Kan således ej altid rätta sels de skrifsels, som insinugit sig i mina hastigt författade annotationer, hwilke här uptaga den critiska och på latin, til at winna korthet, sig wisande delen. Sådant är lätt at märka för dem, som hafwa bättre belägenhet: och rättelser ifrån sådane Händer äro önskanswärde — Jag har redan omrört den critiska afhandling öfwer Propheten, som wäntas i dagshuset ifrån Göttingiske Philologen, och den utkommer wissertligen i full rustning. Om någon af Wåre inhemske Lärde företagit sig detta slags arbete, för at låta det blifwa allmänt, har jag mig obekant; och meddelar imedertid af godt hjerta, hwad jag flera år haft liggande hos mig, gammalt nog i sådant hänseende, dock kanske nytt ännu för somlige, som hafwa agtning för Bibel-saker, men sitta wid sänre tillfällen, än jag haft.

I. Kapitlet.

v. 1. Detta är det Orakel, som Propheten Zabacuc sett hafwer*.

* Propheten hade af Gud, som bekant, en liflig förestälning och utsigt

af

af förborgade och tillkommande ting långt inuti djupa framtiden. Wår Prophet förutser sine landsmäns blodiga förtryck af utwärtas förbundswänner, men af hjertat hätske och egenmäktige grannar, Chalbeerne. Han ser i det samma Chalbeerens snöpliga undergång, twärt emot alt mänskligt utseende. Den uppenbarelse, det orakel han såg om dessa händelser, har han i följande werkar försattat. (Continuation i följande.)

* * *

NOTAE CRITICO-PHILOLOGICAE IN HABACUCUM.

C. 1, 1. *Nasa* non solum est ferre, gestare, sed et proferre quid ore, eloqui, cap. 2, 6. Exod. 20, 7. 23, 1. Inde *massa* est onus, praetereaue prolata verbis sententia, effatum, doctrina, Prov. 30, 1. 31, 1. et in titulis vaticiniorum, Oraculum Diuinum, idque vel exprobrans minansque, vt saepius; vel tenerriam in Iudaeos affectionem spirans. Certe Vates Noster rem gentis suae apud Deum lenius agit, ingemens vbique ac deprecans patronus, vti patet cursorie perlegenti: erigit promissis speque implet, non vrget suos. LXX, quos constat vixisse non ita multo post hebraei sermonis defuetudinem, h. l. vt Nah. 1, 1. *λῆμμα*, qf. acceptum a Deo oraculum. Sic a *lakach*, accipere, est *lekach*, doctrina. Vertunt iidem *nasa*, *λαμβάνειν*, cap. 2, 6. Pf. 24, 5. cfr. Apoc. 3, 3. En analogiam! — LXX, *Ἀμβρακούμ*. Vñ codice non punctato, putarunt haud dubie, in secunda littera sedere Dagesch forte, ideoque litteram *M* atterunt primae syllabae, non infrequenti Graecis more ante B et P. Sic pro *lappid* Gen. 15, 17. et alibi, est *λαμπαίς*: *siptonja* in Kthibh Dan. 3, 10. vbi Keri *sumponja* vt v. 15. *συμφωνία*, instrumentum musicum: *sabbecca* Dan. 3, 5. *σαμβούκη*. Cfr. illustre testimonium STRABONIS Geogr. lib. 10. Addam Hebr. *Moph*, Gr. *Μέμφις*, quae metropolis in Aegypto superiore sita — Ratio nominis Prophetae etymologica non liquet: quis enim nouit particularia vitae momenta, quae effecerint, vt nomen is ab *amplexando* simul et *effundendo* sortitus sit? De terminatione Nominis; Hebraea lectio est melior, testes etiam habens Vulgatum, Syrum, Arabem, qui tamen sequi pressius LXX solet.

Förtelning på Ny Elfsborgs Fästnings * Commendanten.

Herr Lieutenant Pehr Gustaf Båårnhjelm, som gör sit Stånd och den-
na Orten hider, företog sig i förledet år, under waresen på Ny Elfs-
borg,

F 2

* Huru och wid hwad tid Fästningen kom först at anläggas; inhemtar man nå-
got när i Präses Cederbours Beskr. ö. Götheborg s. 108. Det som står
nederst å sidan, och äfwen i noten, tål uplysning och en liten rättelse. Min
Farsar Joh. Gothenius, hwilken nedanföre bland Elfsborgs Predikanter
omröres,

borg, at igemomsfara de Commendants handlingar, som där förwaras, och upfatte för eget nöjes skull en lista på Commendanterne, såsom de hvarannan efterträdt, jämte biographie öfver hwardera, så långt tillfälle varit at därwid komma något til wäga. Han war benägen at tilbuda mig denna Förteckning, som nu intager sit rum. Med tillåtelse: jag utförer likwäl här icke allt, som redan finnes tryckt: Läsaren tåkes upplå de citerade ställen.

Erik Larsson. Om honom förmåles intet i handlingarne wid Fästningen. Skäl hafwa blifwit Commendant år 1654 och tagit affsed 1675. Se Cederbourg s. 109. Han dödde 1681, såsom ses kan af den latinska grafskrift på wärs, som den namnkunnige Poeten Lars Forsselius, den tiden Con-Rector i Götheborg, gjort öfver honom. Han nämnes där ERICUS LAURENTII, Arcis Neo-Elfsburgensis Praefectus.

Jonas Kempenfelt blef öfwerste och Commendant 1677, död s. å. Född wid Mlingsås. Adlad 1660. Des fader Pehr Kempe war Ryttare. Se v. Stjernmans Matritel öfver S. R. Ridderstap och Adel, s. 540, och Tilläggningarne s. 19.

Johan Laurin, Major och Commendant på Ny Elfsborg 1677, och i denna beställning adlad. Hans far Laurentius Laurentii Laurinus, Prost och Kyrkoh. i Sörköping, war son af Laurentius Laurentii Laurinus, Pr. och Kyrkoh. i HäradsHAMMAR, om hwilken se Sögmärks Psalmodiographia s. 181. Johan Laurin blef gemen Soldat i Bryssel 1661, och året där-
 efter gemen Matros på Ost-Indien, Amiralitets Lieutenant i Sverige 1668, sedan Båtsman ifrån Holland på Smirna, och därefter i Holländsk tjenst
 Capiten

ombres, har uti en bok, som jag äger, gjort med egen hand en sådan annotation: Samma år, 1660, d. Octob. begyntes Elfsborgs Slotts demolition med minering wid Öster wall, och continuerades d. dito wid wässer wall. Theol. Rector och Prosten Jonas Montin fick detta, år 1737, af min far, ej egenhändig utan i afskrift, och Cederbourg fick det af honom. Slottet i sig self war ej så swagt: men det låg på fasta landet och för nära bergen. Des branta kulle, uti hwilken ses ännu hwalf och stentrappor, är om sommaren grön som en äng. Så mycket som tid efter annan utbrytas kunde och behöfdes, blef bortfördt til Nya Elfsborg, som ligger en half mil längre ut, där Götha älf förlorat sig uti hafwet. **Wisskoppen Doctor O. Rhyzelii** Svio-G. Mun. s. 58-61. kan läsas för öfrigt.

Capiten än til förs, än til lands under kriget. Commandant på Gullbergs skans wid Götheborg 1676, Commandant på Hedvigsholms * skans wid Marsstrand 1679, Öfverste och Commandant på Marsstrands Fästning Carlsten, 1694, där han dödde 1697 †. Mer finnes i Ad. Matrif. s. 686.

Johan Schmiedt Öfverste-Lieutenant och Commandant på N.-E. 1680, adlad 1681 och kallad Schmiedeberg †. Siff Öfverste och Commandant i Marsstrand. Se v. Stiernm. Höfd. N. s. 390 och Ad. Matr. s. 733.

§ 3

Henric

* Kallas nu Öwarsnholmen. Där står nu en Öwarsn, Carlsten tillhörig.

† Til uplysning om Laurinska och Lagerströmska ätten, inrikes wid detta tillfälle den anmärkning, som Cancellor Magnus Lagerström med egen hand teknat uti det exemplar, jag nu äger, af v. Stiernmans Biblioth. S.-G. D. 2. s. 768. wid de orden: LAURENTIUS LAURINUS, P. et Pr. in Heradshammar, Sator familiae Lagerströmiorum. Däremot står nu denna rättelse i bredden på latin, som jag lesvererat på Swenska ord från ord. Benämde Lagerström säger: Den berömde H. Författaren felar. Han, Profsten Laurinus, war wäl min farfar, men icke min Attefader. Ty hans far, Lasse Olufson, Capiten på Stegeborgs slott, min farfars far, född Adelsman, bör hollas för Attefader, så mycket man wet. Den samme gjorde et löfte (nämligen i et ofskolidigt uttåkadat sängelle) at hans 7 söner ej skulle söka andra än Prest-sysslor, och ästwen så många döttrar ej skulle gifta sig med andra än Prestmän. Han hade til wapnemärke et Lagerträ i rött fält, och fick däraf heta Laurin. Sedan löftet gädd i fullbordan, Sönerne blifwit Prestter och Döttrarne Prestegwinnor; bleswo Laurineerne ej anskrifne såsom Adlingar längre. Kon. Carl XI återställte Adelskapet, år 1678, för min Cousin Johan Laurin, Öfverste och Commandant på Marsstrands Fästning, hwilken behöll sit namn; och, år 1691, ästwen för mig, Magnus Laurin, då namnet för skilnad skull ändrades til Lagerström, liksom nämndes jag af en Lagerprydd ström, och bles likaledes wapnet förändradt. — Kan hända, at jag icke snart får så godt tillfälle, som detta, så wil jag nu taga det i agt och inrycka et par ord om nyssnämde Cancellor M. Lagerströms son, hwars minne Götheborg med så mycket nöje ser förnyas, jag menar framl. Commerce-Rådet och Directeurren wid Ostindiska Compagniet, Ledamot af Kongl. Wetenskaps Akadem. i Stockholm och Witenf. Societeten i Upsala, Magnus Lagerström. Denne bles född i Stockholm d. 16 Dec 1691; gift d. 30 Octob. 1733 med Affsörns och Grofshandlarsens härstädes, Johan Anders Olbers ännu leschwande dotter, Fru Clara Olbers: dödde i Götheborg d. 5 Jul. 1759 barnlös. Hans anläggningar at bruta, rödja, planera, bygga, såsom t. ex. hans Gubbe-ro; förkunna den Mannens lof efter döden.

†† Ödman s. 115 skrifwer Smitsberg, efter gemens mans dialect.

Henric Belfrage Öfverst-Lieutenant af Artilleriet och Commandant på N.-E. år 1682 til 1685 års slut. Son af Borgmästaren i Wenersborg Hans Belfrage.

Hans Isac Ridderhjelm, Öfverst-Lieutenant wid Prins Carls Lif-Regemente, blef Commandant på N.-E. 1686 i Januarii. Commenderades d. 26. Dec. 1688, at emottaga Commandantkapet på Warberg, i ställe för Öfverste och Commandant Kolsbusen, som skulle bestyrelsa Landsbyskolan i Halmstad, under det Gen. Maj. och Landsbyskolan Tungel förestod General Gouvernementet i Skåne, uti Kongl. N. Gref Afchebergs frånvaro. Hans öfriga omständigheter förekomma i Swenska Bibliotheket, 4to, 4 tomen. Ridderhjelm blef 1704 General Lieut. af Cavalleriet, och Friherre, fastän icke introducerad. Gift med sin Cousine, Catharina von Gänthersberch. Jfr. Ud. Matr. s. 434. Vice-Commandant på N.-E. war 1) Capit. Lieuten. Anders Dressfeldt; och 2) ifrån d. 17 Maj 1691, Major Baltzar Cronacker, som adlades 1679, förut nämnd Baltzar Jonsson, gift med Anna Catharina Torin *. I Ud. Matr. s. 720, och Tillägn. s. 26, finnes mer.

Nils Posse, Friherre, Major wid Prins Carls Lif-Regemente, blef 1692 i Maj

* Hånes far, Jonas Torinius, war en så wacker Man på denna orten, at des minne forjennar upslawas. Jag får dock blott anföra något litet om honom denna gången, såsom på et mindre behdligt rum. J. T. föddes 1610 i Thorstorp, Marks Härad, där hans far, Peder Hansson Ludosiensis, född i Gamla Ldese, war Kyrkoherde. Studerade i Upsala 10 år och hade där rätt goda lägenheter. Promoverades närwarande til Magister 1642 d. 3 Febr. och s. d. d. 12 Mars, insattes til Lector Logices wid Götheborgs Gymnasium, som mycket nyligen war inrättadt. Blef Theol. Lector 1645 d. 6 Maj, och prestwigd d. 21 i s. m. såsom tillika Kyrkoherde i Prebendet Lundby på Hisingen. Prost öfwer sit Pastorat 1646. A. Hanhals Kyrka wald 1650 til Prost af samtliga Pastores i Fjire och Wisse Häraden. Riksdagsfullmäktig, jämte Superintend. Doctor L. Brunnius, 1664, blef des efterträdare i Kyrkoherde-ställningen wid Swenska Församlingen 1666, men fick tillika innehållwa sina förra tienstjer wid Gymnasium och i Lundby. En arbetsam, och mycket hedrad Man. Dödde 1671, och öfswannämde Lector Joh. Florander förträdde lifordifikationen, hwilken i trycket utgafs ihop med öfswannälternes, dem jag icke lemnat öfbrukade. Gift blef han med Annika Silte-man, Borgmästare dotter i Nylöse, 1643. En af hans söner, Petrus, blef Lector wid detta Gymnasium uti Mathematiken.

i Maj månad Commendant på N:G. Commenderades med sit Compagnie 1696 til Marstrand. Om honom mera nu strax.

Wolmar Antoni von Schlippenbach, Szwersk-L. af Prins Carls Lif-Regemente, blef Commendant på N:G. i Aug. 1696. Fick Konungens tillstånd i Mars 1697, at resa ut til sit fädernesland. Til Vice-Commendant förordnades Gust. Adolf Gyldenstingh, Capiten af samma Regimente, hwilken blef Major ibidem 1701.

Nils Possé, den samme som är nyligen förut anförd. Efter förenämde Schlippenbach fick han Szwersk-Lieutenants befälningen, blef andra gången Commendant på N:G. i Aug. 1697, och förestod flykta til d. 13 Mars 1701, då han blef Szwerske för Nerike och Wermel. fördubblings Regimente. Det öfriga kan läsas i Höfd. Minne, s. 384; därutur jag anförer bara det, at han war Commendant i Götteborg 1708 och 9, och Landshöfd. i Götteb. och Bohuslän ifrån 1719 til 1723, då han afled.

Christopher Georg Witting, Szwersk-Lieut. wid Szwerske Gustaf Mackiers Swenska Lif-Regemente til fot 1701, den 29 Mars, och Commendant på N:G. d. 5 nästfölj. April. Szwerske för Skaraborgs Regimente 1709. m. m. Se Ud. Matrif. s. 760. och Tillägn. s. 26.

Bengt Belstrage, Szwersk-Lieut. af Elfsborgs Regimente, blef Commendant på N:G. 1709 i September, sedan han ifrån nästledne 23 Apr. interims wis bestridt den flykta.

Carl Mauritz von Gercken, Szwersk-L. af Skaraborgs Regimente, Commendant på N:G. 1710. Samte honom war i de critiske tider på Fästningen Christian Mauritz von Palmbach, som i Commendants handlingarne kallas Under-Commendant, dödde på Fästningen 1712 d. 16 Maj, och begrofs i Lundby Kyrka på Hisingen.

Adolf Gilchen, Szwerske wid Gen. Major Frih. Hugo Hamiltons Regimente, blef Commendant på N:G. 1713. Sedan Szwerske för West-Göttha Tremånings Reg. * och miste tjensten 1719 för förselsker. Gifte med

* är det samma som i senare tider varit Ribbings, Sanders, och nu Sellsens
Annas
Sellsens Regimente.

Anna Märtha Schulman, af Lifländsk adelig ätt. Född i Lifland, hwarest sadren Franz Kilchen war Hwerveft-L.

Peter de Stöhr, Hwerveft-L. af Frih. Cronstjernas Reg. Commendant på N-E. 1716.

Gustaf Gadde, Hwervefte och Commendant på N-E. d. 7. Jun. 1716. En man, snarare at räkna bland forntidens krigskämpar, än såsom blott för 100 år tilkommen. Ur det som förmåles omständeligen i Ud. Matr. s. 1059 och 60, wil jag här widare kundgöra det som skedd med honom i fältslagtingen wid Eliffou 1702, då han efter 2 undfångna dödeliga blesfurer, litwål frimodigt lopp under fiendens spanske ryttare med 2 rotar Musketerare, wände om fiendens kanoner, fick åter 3 blesurer, stupade på platsen och bles där ibland de döda utslundrad, liggandes til astronen, men sedan uptagen och helad, ehuru 2 kulor uti kroppen qwarstojande bleswo. Han adlades 1706 och behöll sit förra namn. Såsom Capiten wid Gardet, war han med i slaget wid Pultawa. Bles sist Hwervefte för Ner. och Werm. Reg. Född i Finland 1676: död 1738 — Under sin Commendants-tid på N-E. plågade han ärligen besöka Medewi helsobrun för sina i Rikets tjenst förwårswade främpor, och en så wiktig Fästning behöfde mot alt anfall försvar af en annan redelig Swensk Krigshjelte, men til helsen rastare, som nu skal nämnas.

Johan Abraham Lillje, bles Vice-Commendant på N-E. 1) 1716, men strax i samma år och de följande brukad i Norriska fälttogen, och 2) 1719, då han fick at göra med Tordenstjöld. Son af Benet Lillje til Uspenäs och Jonsfödd, och 1675 född på Hiertered. 1692 Volontaire wid Garnizon i Malmö. 1700 Fändrif wid Elfsborgs Låns Infanterie. 1701 Lieutenant. 1703 Regem.-Qwartermästare. 1704 Capiten. 1710 Major. 1711 Hwerveft-Lieutenant, och 1719 Hwervefte, alt wid samma Regemente. Han biswiftade 1) 1701 en sjo-expedition under Admiral Ankarstierna: 2) 1710 fältslaget wid Helsingborg, där han antog befålet, sedan Majoren af Reg. Baron Fleetwood bles slagen: 3) 1711 fälttoget i Bohuslän: och 4) samma år Stralsunds belägring. 1712 hade han Avant-Gardet wid Armens tog öfwer passet wid Damgarten, och förde s. å. Regementet i slaget wid

wid Gadebusch. 1713 hade han ytterste Förposten wid Friedrickstade i Holfken, som d. 12 Febr. blef, under Czar Peters eget befäl, af en stark öfvermägt med 10 kanoner angripen, men i det yttersta försvarad. D. 18 i samma månad fick han åter en swår förpost på andra sidan af Eibern, där han med 1500 man måste i tre dygn under bar himmel blifwa stående i watnet. Utökod belägringen af Lönningen, och blef d. 10 Maj med Gref Stenbock och Armeen frigsfånge i Dannemart, men 1714 hells skaffade sig löd. Fick 1716, som ofwartil förmåltas, interimis-Commandot på N.-E. Samma år bivistade fälttoget i Norrige, och blef d. 24 Jun. i Fredriks-hall wid Kon. Carls sida af en bomb något skadad. Gjorde oct 1718 års fälttog i Norrige. 1719 d. 27 Jun. förordnades åter til Commandant på Nya Elfsborg (åfwen som hans försäder varit på det Gamla), och blef, efter Marstrand's öfvergång, håstigt angripen d. 21 Jul. af Tordenstöls med 11 frigskepp och bombarder fartyg, som lossade en ouphörlig eld til at kufwa eller förstöra Elfsborg, men måste d. 24 s. m. draga med förlust af igen. Hwarpå H.-L. Lillie d. 30 i samma månad blef Öfwerste och Friherre, samt d. 3 Oct. Commandant i Götheborg, hwilket senare han sig underdånigst undanbad. 1720 d. 14 Apr. afgick Konglig befallning til honom, at antaga Öfwer-Commandot på Bayholms Fästning, som af Ryfke anfall hotades; och åfwen gjorde han det så wäl som följande årets fälttog, til des Rystadsta freden gjorde slut på det långwariga kriget. 1728 århöll Öfwerste indelningen, alt wid Elfsborgs Regemente, det han ifrån 1711 såsom Chef anfört. Och äro des trogne tjenester, så uti Råds-som Riddarhus-Protocollet af år 1719 och 20, samt hellswa Friherre brefwet, med utmärkt nåd och ynnest ihogkomne — Wid denne Patriotens äminnelse kan ej förzätas det, at Konung Carl d. 12 Jul. 1718 benådade honom med sit Höga besök på Öfwerst.-L. sätet Örby, i Örby Sotn beläget, spisade och gjorde där ätskilliga förfatningar til då förestående sista fälttog; han fick därpå befallning, at genast komma til Konungen uti Strömstad. Gifit blef han 1706 med Ulrica Eleonora Hjerta, född 1681 på Alfors, död på Hjertered 1761, doter af General Major Lars Persson Hjerta med des första Fru Magdalena Swensdoter Uggla. Han afled på Hjerta 1738 d. 19 Oct. 63 år gammal, och ligger i Twåreds Kyrka, Rinds härad, begrafwen.

Elias Rosengrip, Öfverst-Lieutenant, blef d. 16 Mars 1721 Commendant på N.-E. * Ablad 1719, hans namn förut war Rosell. Se Ad. Matr. s. 1293.

Carl Grubbe, Öfverste, blef 1722 i Jul. Commendant på N.-E. Afreste 1723 i Dec. från den orten.

Conrad Bildstein efterträdde 1723. Öfverste för Wiborgs Infant. Regimente, då han 1720 blef Friherre. Men som detta Regimente därigenom afgick, at hela Wiborgs Län kom igenom freden til Ryssland, så blef B. efter Placerings Deputations förordnande och Kongl. Krigs Collegii br. d. 23 Sept. 1723, indelt til Öfverst-L. lönen wid Ribbingka Regimentet samt Commendantskapet på N.-E. Han blef 1734 Öfverste för Sawastehus Regimente. Se Ad. Matr. s. 151.

Joachim Aminoff, Öfverste, fick 1) enligt placeringen Major, och 2) år 1734 d. 30 Dec. Öfverst-L. indelningen wid Öfverste Sanders Regimente, med hwilken syssa han tilträdde tillika Commendantskapet på N.-E. Dödde ogift i Götheborg 1738, och begrofs i Lyska Kyrkan. Född uti Ingermanland.

Jacob Ludwig von Salza blef därefter 1) såsom Major af Regimentet, Vice-Commendant, 2) 1739 d. 24 Mars, Ordinarie Commendant på N.-E. och Öfverst-L. wid Sanderska wärfwade Regimentet 1747. Öfverste för Elfsborgs Regimente. 1755 Friherre. 1763 General-Lieutenant, dödde samma år. Född i Estland 1685. Widare finnes i Ad. Matr. s. 1449.

Carl Björnberg. Sedan han blifwit 1711 Fänrik wid Kongl. Lif-Gardet, 1717 Lieutenant ibidem, och bivistat 1718 års rörelser i Norrige, 1739 Reg. Quartermästare, 1741 Capiten wid Gardet, och bivistat Finska fälttogen; blef han 1747 Öfverst-L. wid Hessensteinska Regimentet och Commendant på N.-E. Fick s. å. d. 11 Dec. Öfverste fullmakt. 1748 Middare af R. S. D. 1751 d. 21 Nov. Friherre. 1759 Gen. Major. 1762 Öfverste för et wärfwadt Regimente. 1765 Gen. Lieutenant. Gift

1734

* Förenämde Öfw. Gafde lemnade, i samma år och månad, Elfsborg för allo. Se Kyrkoboken, bladet 82.

1734 med Anna Christ. Skurzeiiska. Se vidare Nö. Matr. s. 202
— År 1749 d. 13 Aug. täcktes Wår nu Regerande Allernådigsste Rön-
ning under sin Höga Närwarelse på denna orten, taga Ny Elfsborgs Fäst-
ning uti Nådigsst Egnasigste.

Herr Baltzar Philip von Wolffradt, Öfwerst-Lieutenant och Commen-
dant på N.-E. sedan Junii, 1762. Kom 1728 i tjenst som Volontaire wid
Fortification i Stralsund. Gick 1730 i Hannoverisk tjenst, och blef Adju-
tant wid Öfw. Klinkowströms Regemente. Bivistade Campagnerne wid
Mosel- och Rhen-strömen 1733 och 34, tildes freden stöts 1735, i hwilket
år han blef Fändrit wid samma Regemente. 1736 tog affked ur Hanno-
verska tjensten, och gick 1737 til Ryssland; s. å. Lieutenant och brukad i
fälttoget emot Turkarne, samt wid belägringen och intagandet af Oczakoff.
1738 Öfwer-Adjutant hos Fältmarskalk Gref Münnich, bivistande alla
togen emot Turkarne samt intagandet af Cochim, tildes freden uprättades
1740. S. å. Premier Major. Då, strax efter Kessarinna Anna Jwa-
nownas död, den stora förändring i Regeringen föreföll; blef han d. 20
Nov. 1740 commanderad til at fångsta Hertig Biron af Curland, hwilken
han ock förde til Fästningen Schlüsselburg. Kom 1741 til Sverige, och
fick stadfästelse på sin Majors fullmagt, samt indelning wid Willebrandska
Regementet. Bivistade Finska fälttogen, som ändades igenom freden 1743.
Blef 1748 Riddare af R. S. O. 1749 d. 12 Dec. Öfwerst-L. wid Gen-
Major Lantingshusens Regemente. Gick 1760 d. 22 Apr. Öfwerste full-
magt. 1762 i Jun. transporterad til Öfwerst-L. Indelningen wid Hessen-
steinska Regementet, och tillika Commendant på Ny-Elfsborg. Född på
Godset Hedensee på Landt Rügen, 1714. Son af Ernst von Wolffradt
och Elisabeth von Bönn.

Om Carlstens uppgifwande och Ny-Elfsborgs belägring 1719.

På sidan 49 sådes, at Elfsborgs belägring 1719 följde näst efter Mar-
strands öfvergång. Jag har förmärkt, det åtskillige här i negden icke fö-
refälla sig dessa händelser så riktigt, som de ofta tala därom. Wil därföre
tjena dem med bättre—Ännu war Tordensföld Schoutbynacht, men blef
strax efter gerningen wid Marstrand Vice-Amiral. Efter gammalt folks

berättelse för mig i Marstrand 10 år sedan, skal han kommit utflädd som en stärgårds fiskare, med korg på ryggen, och påstått så dryg betalning allestädes, at ingen där i Staden, ej heller på några i hamnen liggande Swenska krigs skepp, hade lust at köpa den dyre fisken. Wig i munnen, färdig i Swenskan, och full med affigter på Carlstens Fästning, war han imedlertid en försätelig spion, at forska sinnelagen och utse wägen för sin plan. Med belägringen gick så til. T. anlände för Marstrand d. 10 Jul. 1719 med sin flotta, och satte om natten folk i land norr på Roön, Skäl-landes kofan upför den efter Guldenslöves sät 1677, til at på en tjenlig högd uprätta batteri för 5 mörsare, med hvilka han bemödade sig, d. 11, at ruinera Wår Sjömagt, som i hamnen kastat ankar. Af bomb-kastningen skedde likwäl ingen skade på våra fartyg; allena blef en Amiralitets båt i grund stuten, som förde 7 tunnor krut undan ifrån Hedwigsholm *. D. 12 Kl. 8 f. m. kom en Dansk Capiten med hwit slagg emot batteriet Antonetta, och for tillbaka med kort besked, sedan Commendanten Öfwerste Genr. Danckwardt och Commendeuren Sjöblad lätit säga honom, at de intet hade med honom otaldt. Strax lät T. buxera 2 promar och 2 fregatter inuti norra hamnegapet, som lade sig under berget wid Antonetta, och manskap sleg

* Där tilförne war en hel Skans, se sid. 45 ofwantill: stod nu et batteri allena ut — Det wil ej wara ur wägen, at bestäda som hastigast Marstrandens Fästning, sådan den såg ut, förrän Carlsten är 1682 bebyggt där anläggas. Huswärfästningen bestod af en upmurad Redoute, på hvars ena sida warit et forkantigt torn, som sedermera blef inneslutet i det nu warande stora runda tornet. Des utanwerk war af större widd, än det nu hafwer. De när belägne Skansar och flere förswars werk finnas upräknade hos Cederbourg, s. 136. De blifwo nedbrutne efterhanden, emedan deras besättning och widmag-hollande fordrar större kostnad, än nytan war. Men det synes dock, at de bättre kunnat förwara inloppen til hamnen, än selfwa Carlstens Fästning, hwilken ligger högt, ty från dem, särdeles från Hedwigsholm, kunde wägn-horizonen bestyrkas. Likwäl woro de alle ur skänd, at göra särdeles mo:skind wid heneeligt anfall. Sanct Erics Skans stod såmeligen högt upp på Marstrands landet: strax nedanföre är S. Erics källa, som holder godt warn; därwid är en ingång i selfwa berget, hwarest folket gånde sig för Tordenskjöld's kulor. Skäl-kistan ligger därbredwid, hwarest man fångat ostron. Jag har intaget alt detta dels af en gammal handskrift och dels af folks munteliga berättelse i Marstrand. 1719 ägde Antonetta 4 Stycken; N. Blockhuset 2 dito; Hedwigsholm 6 dito och 12 mans besättn. med 1 Underofficerare. Desse batterier lägo bredwid watnet.

ut på Marstrands fasta land, under så häftig skjutning, at vår besättning där och på Norra Blockhuset måste förfoga sig upp i Fästningen. Vårt eget folk hade redan summit tjenligt, at sänka våra skepp i hamnen: bland dessa låt T. i flygande arbeta därutur och utbuxera et par gallejor och fregatten Warberg. D. 13 blef Staden med flyckekulor och stenkastning beskuten ifrån Fästningen, så godt som utan verkan. Om natten bombarderade T. af alt hjerta *. D. 14 emottog D. et kristeligt varningsbrev ifrån T. däruti dels anholles om stillestånd med eldstjutiung från Fästningen på Staden, dels hotas fabeligen, at ännu 20000 Danskar ofördoöfwadt skulle anlenda: men förrän detta hinde at kristeligen besvaras, kom et annat brev til honom, uti hwilket T. försäkrar honom 3000 ducater och sin Konungs Råd, om han uppgifwer Fästningen med gods. Hot war hos en försagd D. mer genomträngande, än sådana löften. Hansatningen witnar, at han icke war trolös af girighet och egennyttia: hwarföre han ock af fri wilje begaf sig til Sverige, ej til Dannemark. Råd war han, förrän fara war å färde, och han tilstyrkte sine underhafswande til samma sinne, så at Slotts-Rådet besto formelig dagtingan, hwarefter han, d. 15, uprättade self och understref ensam accords-punkterne, förseglade dem, och låt en Amiralitets Capitän föra dem til T. Efter et par timar kom Capitänen med dem tillbaka förseglade. T. fick samma dag personligen komma in på Borgen med en Drumslagare, och medan han där uppehöll sig, beordrade D. en del af Garnisons manskapet at upställa sig utom Fästningsporten. T. och D. gingo så ned i Staden. D. 16, gjorde det öfriga manskapet afträde, liksom på Öfwerstens besättning; och en sådan Fästning inrymdes uti framande händer, blott efter 4 dagars ej hårda belägring, utan något Fästningens skadefång af Fiendens skott och anfall, utan någon mans förlust af besättningen, utan minsta hungersnöd, utan brist på allsköns försvars tyg, utan all anledning af wedervilje hos manskapet at göra motwårn, och

B 3

* Carlsten ligger imellan 70 och 80 alnar högt öfwer hafsbrynen. Slott därifrån kunde liit oroa Tordensföld, som på selfwa Marstrands den fattat stånd och agerade. Besättningen fick ej lof, så mycket mindre besättning, at göra utfall, som annars plågar wara en mycker loflig led för belägrade. Det säges, at en bomb förrastat et Magazin i Fästningen. Men Donnets öfwer Danckwardt nämner intet därom; där säges, at Fästningen icke led någon afbräck, såsom nu strax kommer at nämnas.

utan at Staden blifwit från Fästningen wid belägringens början nedskuten. Garnisons troppen gick ut med öfver- och under-gewår, klingande spel, m. m. samt en månads proviant, och öfverfördes, såsom betingadt war, genom Tordenskölds handräkning til Bohuslåns närmaste fasta land *. Strax blef en Kongl. General Krigs-Rätt förordnad i Götheborg. D. med de flere stältes under ransäkning, och domen affades d. 5 nästföljande September, at denne S. Danckwardt skal i anledning af Krigs-Artikl. 71 och 73 S. S. mista åra, lif och gods, och på afrättare platsen halsbuggas, och des kropp där nedergraswas †.

Nu et par ord om Elfsborgs belägring. Efter en mer än lyckelig framgång mot Marstrand, hissar samme T. modiga segel, at lågra sig för et långt swagare Elfsborg. Detta anfäll begyntes d. 21 Julii 1719, och det med all häftighet ifrån skeppen. Wid roten af stora Aspholmen, den wid Elfsborg altför nära belagne bergsholmen, på den plan, där Slottet har sin Kyrkogård, hade T. et bröstvärn för sina stycken, och längre fram under betäkning af berget hade han liggande sina fyrmörfare, för at göra belägringen betydande. Hornverket i Slottet, som skulle kunna beskjuta den sidan af holmen, war då i slätt tilstånd och oinredt til sådan tjenst. Kunde en så otrogen granne genom formelig process fördrifwas med ringare än tunnare guld; kunde bergsholmen bortsprängas med drägelig kostnad: så hade wäl det stedt länge sedan. Här bakom woro Tordenskölds liggare och promar nog säkre för särdeles fara från Fästningen. Desse kunde råka hånne långt wissare, än hon dem. Imidlertid war nu T. all. säker i hånseende til Hisingrs sidan. Öfwerst-Lieutenant, sedan Fältmarsk. och Lands-höfd. i Malmö, Friherre Georg Bogislaw Stael von Holstein, war commenderad på Hisingen med några 100 man af Staraborgs Regemente. Han

* Förän transporten skebde, gaf T. den wexlige Danckwardt och des likar, en hop lekesaker, några synålar, solsjäder, och Fruntimers nipper. Til slut, liksom hade han förätit något, skal han hafwa sagt Brod D. se där har du också en halsduk: wissandes upp er rep.

† Afrättningen skebde på galgeplatsen wid Götheborg. Jag har, wid hela berättelsen, betjent mig utaf förenämde General Krigs-Rättens dom och gjort utdrag där af.

Han underhöll bodweryling med Commendant Lillie, så tidt nänsin mög-
ligt syntes. Hans förestälningar woro de lifligaste för Wederbörande, at
det ser illa ut med Elfsborg, om ej kraftiga mått widtagas snart til Hs
werst-*L. Lillies* undsättning: finge han allenast betjena sig af några få haw-
bigare och metall stycken, skulle han fördrifwa *T.* och göra slut på belä-
gringen: på Hisingen wore detta spel lågligast at med eftertryck utföra.
Men han påstod omöjligheter. Efter nästan allmän berättelse härstädes,
skal sådant icke welat honom förunnas. Des mer gjorde han sig angelä-
gen, men swaret blef, at förut måste man afbida Höga Swerhetens til-
stånd. Han satte då sin gull-börs i pant, ty omwägar wore nu ej tid at
bruka, och lemnade desutan egenhändig dyr förpligtelse til alt answar, om
förslaget skulle mislyckas. Med möda fick han omsider, hwad han behöfde,
och det afhentades skyndsamligen til det ställe, som Ingenieuren hunnit
imedertid at utse wid Arendal, under det han för ridandes där i bergsklyf-
torne på en hwit häst, som kunde skönjas af Tordensköld, hwilken lär haf-
wa förestått sig at något där wore för händer, och lät altså lossa et skott
dit åt, så lyckeligen, at det träffade hästen bak igenom länder. Men In-
genieuren lofwade så godt igen inom morgon så dags. Afstonen kom: skjut-
redskapen nalkades: en slyfantiq redoute upfördes i försigtig tyfthet på den
utsedda bergshögden, och där planterades de rätte Åstewiggas i sin ordning
för *T.* Natten war gunstig med regnigt wäder, så at Fiendens wakande
ögon ej kunde förmärka, hwad på landsidan förhades. Wittida om mor-
gonen, det war d. 24 Jul. (St. Stil.) 1719, lossades hela laget, både
wisse och med den werkan på Tordenskölds skartyg och manskap, at han i
denna öfverrumpling, rädd nu mer än nänsin, at förlora lif och alt, sökte
blott rådning i de skeppen, som lågo långre ut på Riswessford. Han kom
under skygten, nu också blottskåld för Fästningens skott, at figurera mel-
lan twänne eldar. Han seglade til sit land igen, från alt sit artilleri på
Åspholmen, sina gallejor och bombarder fartyg, samt den store promen,
hwilken sedan här på Amiralitetets hwarfswet gjorde tjenst på watnet såsom
en stadig tråffbotn *. Elfsborg gaf frögdeskott, så länge det såg de sien-
teliga

* Jämsför Svenske Mercur. s. 576 Nov. 1757 och s. 28 Apr. 1759 — Fol-
ket

teliga seglen: och bergén kunde ej tröttnas at med sina genljub tackfåga det ädla Naret, en Lillie och en S. v. Solstein, som vågade at upmuntra sit folk troligen och med wisshet beskydda, hvad dem anförtrodts war — Enligt då warande Bataillons Predik. på Elfsborg, Joh. Lysells, up-teknina i Kyrkoboken, blef Major Gätbrie * och Lieutenant Swart (Schwartz), bägge af Öfverste Zengerleins Sachsiska Regemente, under belägringen til döds slutne på Fästningen, tillika med 27 gemene, hwilke senare, i brist af båtar, och för stank skull, kastades d. 24 Jul. uti strömen, sedan öfwer dem de wid begrafningar wanlige ceremonier föregått. En Soldat omkom, då batteriet Delphin d. 22 Jul. häfdes til en del öfwerända: han blef d. 6 Aug. under stenarne igenfunnen och på Aspöholmen s. d. begrafwen. Man ser af detta witnessbörd, at här gick skarpt til. Men Lillie war Commendant på Elfsborg. Löftens ljusliga klang kunde ej förtjusja honom, och at förfäras hade han icke lärt.

Jag slutar detta med et kort bihang om ostanämde Tordenskölds lefwerne, emedan han särdeles i desse nedre landsändar gjort sig til en så namnkunnig och för alla Götha redder förfräckelig man. Peter Wessel war hans namn, förrän han abrades Tordenschiold. Född i Dronthem wid 1690 årtallet. Des fader Johan Wessel war där borgare. Peter lät icke tvinga sig emot sin böjelse, hwarken at läsa, eller blifwa handwerfare, eller stå i Herretjenst. Han förföll under alla dessa försök til serehandta smärre och större oordentligheter. Ej mer lust hade han för krigswäsendet til lands, utan följde sin natur och tog tjenst såsom Matros på

et
 ket wet allahanda at språka om en Kenneka, först Danckwardts, sedan också Tordenskölds Frilla. Hon war hufwudpersonen at målla Carlstens öfvergång. T. förde hånne därifrån med sig til lägret för Elfsborg: men wi hafwe redan sett, at där behöfdes andra wapn.

- Han stod och talade med Commendanten, at man lär dock nödgas snart upgifwa Fästningen. Näppligen hade han sagt dessa orden, förrän en stycke kula slog hufwudet af honom och såste sig wid Korkodderren, där hon sitter än. Efter honom antog sedermera Major Tetzloff Commando öfwer Artilleriet, och förhöll sig därwid med den ståndagtighet och mandom, at han, jämte Höghst S. Drottning M. Eleonoras bespinnerliga nåd til vidare befordran, fick en ärestänk af twänne stora förgolte silfwerbågar från Götheborg med niocket hedrande inscriptioner och lät därtil, som än låra finnas i behöll hos des Enkefru Sara Simmingsköld på Säter.

et och annat Danst widfarande skepp, blef Cadet, utmärkte sig i tjenstgöringen framför kamraterne, och gjorde sig hema med stora betraktelser. I medlertid inföll kriget, och han wågade alt, at tjena sin Hsiverhet emot Sverige. Han tyckte om, at med liten magt utföra stora ting. Befylles han med rätta för obetänksamhet i sine fleste krigsrörelser: så lär det wara en härlig tröst för snarsträmdt och wekligt folk, at håhre hafwa uträttas ingen ting, än at ej, med orätt, poeka på sin försigtighet och leka med det namnet. Efter freden 1720, begaf han sig på utländska resor. Kom då uti hufvudstaden Hannover i hetsig ordwexling med en Hsiverste Stael eller Stahl, rörande något bedrägeri uti kortspel, som skulle tildragit sig nyligen förut i Hamburg. Omfider blef en mötesplats til enwiges kamp beramad i det Hildesheimska närwid Hannoveriska gränsen, där råkadess de för sista gången, och T. blef slucken, som bätre förstod sig på pistolen än wårjan. Hsiverste S. hade warit landsflyktig från Sverige för en duell, och därefter någon tid stått i Hofsiens tjenst. Han dödde i Haag 1742, 63 år gammal. Af säter hand är mig berättadt, at han icke warit, såsom någre förmena, slägtning med framledne Wår Hsiverst L. wid Behuslans Regem. General Major och Landshöfd. von Stahlen til Wjölkeröd, som härstammade från Eliland. Om T. har H. Pet. Kothe i Köpenhamn utgifwit en widlöftig beskrifning, den jag sett på Dansta in 4to, dock ej utan åtskilliga brister, som sinnas afhulne dels i ofwan åberopade Swenske Mercur. på sina ställen, dels här af mig i det som angår de omtalte wägge belägringar 1719. Et ansenligt utdrag därpå efter Tyska uplagan är utgijwet på Swenska i Stockholm 1755, och sinnes från s. 97 til 147, uti Store och Namkunnige Människjors Leswernes beskrifningar. Afwen förefommer allahanda om T. uti Gespr. in d. Reiche d. Todten, 28 Entree. zwischen Tromp u. Tordenschild, där den senare införes sid. 949, lemna den förre denna underrättelse om surprisen wid Elfsborg: Jag wäntade förstärkning af 6000 man, samt någre fregatter. De hindrades af motwind at förena sig med mig. Swenskarne däremot undsatte Castellet och canonerade på de hos mig warande skeppen på det sätt, at sjelfwa Cajutan blef bortskuten från det samma, som jag war på.

Om Elfsborgs Predikanter.

Rycko- och Lärdoms-Historien i Götheborgs Stift är en af de hufvuds-
 affigter, som satt pennan mig i handen. Jag samlar tid efter annan nå-
 digt virke härtil, och wisar skundom prof därpå, för at locka fram mera
 dylikt ur de gömor, hwaruti det torde ligga fringskrödt. Omfider kan där-
 af blifwa en försvarlig och sammanhängande bygning. Imedlertid gör
 hwart stycke för sig ej särdeles parade: äfwen som hwart stycke bråde,
 sten, spik, timmerstock, läs m. m. är oansenligt nog, förrän man jämfär
 alt detta ihop och utblandar det ena med det andra, til at formera et helt
 hus. Si här, så mycket mig är witterligt om dem, som på Elfsborg pre-
 dikat frimodighet och tappra wapnebrak emot både Människjofsågtets an-
 delige och Rikets lekamlige fiender. Det är bekant, at Slotts-Prefster for-
 dom warit räknade bland Capellaner. De Elfsborgske Prefster hade namn
 af Hofpredikanter.

Lars Carlsson, Slottsprest på Gamla Elfsborg, understref Upsala mö-
 tes beslut 1593.

Jöns Brynolphi dödde 1658.

Johan Gorbenius efterträdde s. å. Han war den sifte på Gamla
 Elfsborg, och den förste på det Nya. Kallade sig i ungdomen Gothobur-
 gensis. Hans egenhändig uppteckning om sit lefwerne är denna. År 1629
 blef jag född i Götheborg d. 18 December. Joen Gunnarsson * war
 min fader, och Agnes Bwarsdoter min moder. 1636 blef jag intagen i
 Götheborgs Skole af Magister Henric Soterus †, Rector, och fick rum i
 nedersta Classe Collegæ Reoris Torchilli ††. Min Præceptor privatus war
 Haquinus

* Handelsman i Götheborg Joen hade ock en doter, Kirstin Jonadoter
 wid namn, gift med Commend. på Elfsborg Eric Larsson, som s. 44 nämnd
 blef. Joen war son af Ryckoh. Gunnar i Vällebygd, hwilken understref
 Upsala mötes beslut 1593.

† Om denne berömlige Mannens lefwerne hade jag förefatt mig at här i noten
 smöga in någert litet, tilse widare. ur Historia Lectorum. Härnäst skal en sär-
 skilt artikel där om wisas i selswte texten.

†† Född i Wälsdal wid Götheborg 1608. Gick 5 år i Nylöse Skole, som hölls
 wid

Haquinus Magni Nydelius *, som då en wällärd Skoleperson där war, och continuerade jag i bemänte Skole intil 1643 i October, då rste jag af med M. Jonas B. Callogäus ** til Holland, och studerade på Academien i Franeker uti West Friesland intil 1645 i Augusto, då måtte jag, för det kriget emellan Sverige och Danmark inföll wid den tiden, begifwa mig därifrån hem igen; och begaf mig på Gymnasium i Götheborg, där jag continuerade til d. 20 Febr. 1657, då jag af Superintend. Doct. Er. Brunnius blef prestwigd †, och fick min tjenst på Swenska Hisingen, Sacellanien efter Herr Gunnar Petri, som därifrån blef befördrad til Pastoratet Dalsforp i Kinds Härad. Wid samma tjenst höll jag intil 1658 i December, då jag blef förordnad til Predikant på Elfsborgs Slott. Samma år och månad, hade jag bröllop med min K. Hustru, Kristin Hellsdoter på Elfsborgs Slott: hon dödde 1669 d. 31 Dec. †† År 1671 d. 9 Febr. angaf jag mig först hos Befälningssman Aspinus Jönsson i Kortaken, til at söka ägteskap med hans K. doter Peronell, och bekom därpå, d. 1 Mars, hans samt des K. Hustrus och K. Doters consens. S. å. d. 3 Mai fem jag med min K. Hustru och 2 söner Jonas och Hans til Forsälle Prestegård †††. Hon dödde

h 2

1685.

wid maot, ehuru Wolske Stad af Danckarne blef illa tillvradad 1611. Kom dåceter til Linköping och uppehöll sig där i 10 år. War sedan i Skara öfwer 3 år. Blef 1634 Collega wid Götheborgs Skole, prestwigd och kallad af Superintend. och Kyrkoh. Änd. Prytz til sin Capellan härst des. Han gjorde tjenst på denna orten 5 år med beröm. Han wor den förste Predikant, som ifrån Sverige kommit til Swenska Nybyggat i America. Där lefde han in på 4 årer, gifte sig, och dödde 1643 på Skansen Christina. Se Th. Campanii Beskr. om Pentshwanien, Stockh. 1702 sid. 106.

* Han utgaf i Upsala 2 disputationer, och wor äfwen Resrondens för Carl Lithmans doctoral dis. blef Magister 1649, och s. å. Math. Lector i Götheborg, men 1653 Theolog. Lector.

** Blef 1648 Lector Log. i Götheborg; 1654 Kyrkoh. och Pr. i Swensfunga, och war tillika Consistorialis.

† Man kallade dem annars Djefne-Prestes, som ifrån Gymnasier med ens blifwit Prestes. Men G. hade warit Student förur.

†† Under det hon öste ut en djup innemurad bryggkettel; rökade hon olyckligen at halka på sten-golwör, föll hufvudstupa däruti, och dödde på en gång.

††† Härwid är något märkwärdigt at i ogt taga. Sedan Kyrkoherden i Forsälla blef des ämbete förlustig; fick J. G. Biskop Wallerii bres at utwisa för Almånheten där i Pastoratet, at han blifwit förordnad til efterträdare.

Därpå

1685. År 1683 blef min son Jonas intagen i Götheborgs Skole af des Rector Dn. Nicolaus Petri *, och fick sate i nedersta classe Dn. Arvidi Arvidi, hwilken ock antog honom til privat information. 1686 hade jag bröllop med Gertud Danielsdoter †, och fick 1687 d. 20 Sept. med hånne min son Lars ††. Här slutar J. G. denna sin annotation. Det kan åtminstone nämnas, c: han haft 10 söner och 2 döttrar, fastän jag förbi-gått

Därpå lät Sen. Gouwern. Gref Rutger v. Ascheberg afgå skriftelig befallning och bref til Kronobefalningsman Lars Herberg, at lemna dem på Kongl. Maj ståts wagnar kunnskap därom, och tillförtä dem på bästa sätt, at de godwilligt meddela deras kallelse på samme Person. Grefwens bref, dat. Götheb. d. 25 Febr. 1680, lyder här om således: Såsom förmedelst hans Högwördighet S. Biskop M. Dan. Wallerii och Ven. Consistorii communication, är för nödigt och godt befunnit, at förse förselle församling, som nu medelst deras för detta kyrkoherdes S. Anders Jonssons removerande är vacant, och altså i des ställe Wörd. och Wällärde S. Johan Gothenius til anseende af des goda meriter, lärdom och Ricklighet är utsedd och förordnad, som des af Wälhem. S. Biskop årholna bref til församlingen med mera utwisar: fördenksfull har Befalningsmannen med bästa dexteritet, på Kongl. Majeståts wagnar, församlingen et sådant at föreställa och med godt maner därhån at disponera, at de bem. S. J. G. med et godt hjerta bemöta och deras wocation godwilligen meddela. Det J såleds til det bästa uträtten. Och jag befaller eder Gud Ålsmögigt. Sådant aflapp här med mycken lämpa: men det gief ej altid och allestädes på det wiset. Jag skal snart ansöra et exempel i den smaken.

* Frolander. Han war tillika Consistorialis. Jag ser der utaf Prestmötes Disputationen, som Theol. Lect. sedan Domprosten Frolander, om hwilken se sid. 27, utgiffwit 1685 och dedicerat til Frolander jämte de flere Consistorii Assessorerne — Någre i våra dagar, som twisat om Consistorialer med råda nämnas Assessorer uti Consistorii, hafwa sig icke bekant i § uti Kongl. För. 1687 om Hätteg. i Dom-Capitlen, eller i § i Kongl. Skole Ord. 1724.

† Törning. Förut hade hon varit 2 gånger gift. Se s. 29 wid slutet. Hånnes fader war Råntmästare i Götheborg. Hon hade en bror Lars Törning, som blef Eloq. Lector 1678 efter sin Swäger M. L. Westerman, och hade til efterträdare 1686 Ol. Liedberg, hwilken förut war Or L. Lector.

†† Lars Gothenius studerade i Götheborg och 3 år i Upsala. Prestwigades 1715, Adjunct i Uddev. År. Capellan dästades 1717 efter Pehr Sahlgren. Gift s. å. med Maria Swensdoter Hjelmberg, Borgmästare doter från Marstrand. Enka efter Pastorn wid Stockholms Årsklerie: Hålt: Sten, Mag. Lars Arnerius. Kyrkoherde i Odenjala d. 17 Nov. 1736. Död d. 5 Dec.

gått hwad han om hwardera anfört, emedan de fleste gått bitfida ur werlden. Han predikade hwar gång wid 2 Kyrkor intil sit 78 år; tog då först

Hjelpereff

Dec. 1745. En utförlig berättelse om hans lefwerne sparas til annat rum. Här wil jag utmärka hans character allenast med så wedermålen — Han hade varit illa med sig i Upsala, för at spara penningar och köpa böcker; han klagade mången gång öfwer en förskänd mage och förlorad matlyst, förmanande sin son: Gör du ej, såsom jag i min ungdom, och nekä du icke din kropp skäligt underköll och nöge. Jag skal ej spara för dig siffe skärfwen. Men söt deras sållskap som äro bättre än du: War ej skenbelig i din Gudsfrugtan; och wet, at en skryllande lärdom är förägelig hos förnuftigt folk. — Han war gifuuld emot dem, från hwilke intet war at förwänta igen; Noggran, så at, til ex. när han skref til sin studerande son, kunde han kasta bort et par gånger hwad han böjat, och åter begynna, til des han fick brefwet så lärorikt och i sådant lag, som han war nögd med — Religionens ifrare så nitist, at då en des såoting förswarade, med en sårst Academist kloshet, principium rationis sufficientis och betjente sig därpå i et par Theologiska ämnen, efter Wolfs anledning; gjorde det honom ondt at förnimma en sådan nyhet som mundus optimus n. m och i största wälmening sade han ej utan sinnets rörelse; är detta dit alswar, skal jag wara den förste, som angifwer dig i Confessorio för dessa fatalistiska freitanckerier — När D. D. Er. Benzelius bød honom söka förslag til det, efter Diag. Arwid Strömner, lediga Lundby Pastorat: urlåttade han sig genast och sade: Et Pastorat af 5 Söknar är altför stort för mig. Gud gifwe mig nåd at fyra mig sjelf! men 2 Capellaner desutan; är förmycket för mig. Jag äftundar allenast et litet Pastorat, et sådant som jag kan se öfwer på en gång. (Han fick ock et Pastorat efter sin önskan, när han fick Odensala). Salige Biskopen androg detta för Presterskapet på nästföljande Prestmöte, såsom et ogement exempel, ej utan förbebräelse mot dem i Stifter, sem söka både likt och olift, och tycka, intet Pastorat är stort nog för deras egen skaver och wärdighet — I Odensala gick hans predikning ofta hårdt på lurenbrågare. Det har mången undrat öfwer, utan at känna saken. Ören är, som bekant, en hafs: udde och full of Sjöfolk. Skeppare och Styremän borde tiden swärja för Domstolen, at de witterligen icke fört med sig förbudet gote ifrån utrikes hamnar. Presten sade: Jag predikar inkomster ifrån mig, ej til mig. Han ropade på lag: lydighet: bort wilkama kunnes förbehöll wid ed: gång! bort menederier, de digrafte förgrifwelse emot Guds Höghet! bort lurenbrågier och därmed förknippad wälsam, ja blodig, medfart på D: slags män! bort också röfweri på strandade människor! bort äreförgåttna bragder och, mot spradubbel tjufnad swarande, förbudna fiskerier på såsta skepswrat! För någre winglars och öfwerdådiges skull war orten gång efter annan blottstald för ofrågd och undersökningar. — En råsfinnig Presiman kan ej tuga med siff. Jag skal en annan gång säga mer.

Hjelpe Prest; dödde 2 år därefter, 1710 d. 29 Januarii, förmedelst et olyckligt fall på Prestegården. Förran dödsfallet skedde, gjorde han en försättning med wederbörlig tillståndelse, at des Adjunct Anders Tormark, gift med Stifdotren Annika Westerman, skulle blifwa efterträdande Ryskoherde, men allenast upbara inkomsterne af Försålla och Resteröd: därjemte skulle Capellan i Församlingen Raphael Kollerot, gift med hans egen doter Maria Gothenias, njuta Pastoralierne af de öfriga 2 Sotnar, Grinneröd och Ljung. Denna förening uphörde ej förr, än både Swägrarne dödde så godt som på en gång inuti 1740: talet.

Glaus Olinus gick 1696 ifrån Predikants beställningen på Elfsborg til Drängsere Pastorat. Dödde 1702.

Swen Nilander efterträdde 1696. War förut Capellan 1 år uti Hrby. Kom ifrån Elfsborg til Serdråga Pastorat.

Matthias G. Gröndell, 1697. Pastor i Smååker 1700. Dödde 1710. Hans son Petrus Gröndell war Rect. wid Cathedr. Sk. och Consistorialis.

Jacob Ekström war hans efterträdare. Född i Götheborg 1671. Kallade sig i yngre åren Jacobus Andree, son af en Constabel wid Artilleriet härstädes, hwilken war bonde-son ifrån Partille Sotn. Prestwigdes 1701, blef med ens Bataillons Prest wid det då i Garnison uti Götheborg liggande Hamiltons Regemente, och fick hysa på Elfsborg. Gift s. å. med Sara Jordan, doter af Matth. Jordan, Bagare i Götheborg. Inwigde 1708 d. 10 Jul. Nya Slottskyrkan, til hvars inredning, målning och klädsel efter gifwen räkning upgått 1643 Dal. S:mt, hwaribland litwål Öfwerst L. och Commendanten C. G. Witting bestod 500 Dal. af egna medel. Följde nästnämnda Regem. 1709 i Maj til Wismar. Tog affked 1711, blef Catecheta * i Götheborg och tillika Adjunctus hos Domprosten Isaac Lithowius. Gick 1714 Kon. Carls fullmägt från Bender på Tråslöfs Pastorat, tilträdde uti Maj månad 1715, och dödde d. 16 Jul. 1716. Han lemnade 4 barn, 2 söner och 2 döttrar, efter sig. Aldst ibland dem war för detta Rector wid Cathedral Skolen, sedan Lector i Hiffor. och Morales

* Om Catecheta sossan lemnas underrättelse uti H. Mag. och C. Rect. C. J. Brags Matritel s. 42 och 43.

samt Consistorial, nu warande kyrkoherde i Tanum och Prost öfwer Wifornes Contract, Herr Mag. Math. Jac. Ekström, som behogat tillfända mig underrättelsen om Des Sal. Fader, och löfwat mig sin egen biographie framdeles.

Petrus Lomberg war på Elfsborg tjenstgörande til d. 19 Jan. 1710. Prestwigh 1704. Bataillons Prest d. 18 Febr. 1705 wid Elfsborgs Infanterie Regimente. Commenderad på Flottan åt Petersburg, och med Armeen wid Helsingborg, Gadebusch, Lönningen, och i Norrige. Kyrkoherde i Nälinge närmast Swinsund och Norrige, d. 24 Aug. 1716. Kännare af alla genstigar i orten, och rustig at följa Kon. Carl öfwer berg och dalar. Konungen, Ministrar, Generaler, spisade i denne Prestegård mången gång. Jämf. Ödman s. 372 o. f.

Petrus Lachonius gjorde tjenst på Elfsborg ifrån d. 28 Jan. 1710, til d. 25 Febr. nästföljande, enligt des uppteckning i Kyrkoboken. Emottog där efter Adjuncturen i Biskopens Prebende Pastorat Thöle, och blef 1721 Kyrkoherde i Surteby. Hade allenast en doter. Blef Student i Lund 1705. Dödde 1731. Född 1682 i Mjölback, där hans fader Bengt L. war Kyrkoherde, äfwen som dennes fader Pebr. Hansson L. hade förut varit. Den sistnämde lånte tilnamnet af sin södelseort Sjögården, hwilken är wid en insjö, lacus, belägen och ägdes af des fader Hans Larsson, Bonde och Tolfsman i Mjölback*.

Anders Elg kom 1710 d. 25 Febr. til Elfsborg i P. Lachonii ställe. Lär ej ha warit där öfwer sommaren. Jämf. R-boken bl. 44.

Torsten Lithander, från Skara Stift, afsträdde 1712 i Aug.

Petr. Liedt, Joh. Krok, och Elias Montelius, födda i Småland, hafwa ömsom varit på Elfsborg från 1712 til 1716, icke så, at de alle på en gång varit wid Regimentet, utan twänne i Sänder: efter en berättelse utaf Lars Bruhn, hwilken strax i sin ordning förekommer. Montelius dödde

* Twiwelet utan får jag tillfälle någon gång at anföra det öfriga, jag sätt af mine Wänner i Wikenäs och Webdige, om denna litta grenar.

dödde i Slottskyrkan under en bönestund d. 28 Mars 1716, och begravd i Lumbby.

Job. Calleen ankom 1717 d. 21 Dec. Hans egen annotation vittnar, at han 1714 prestvigdes, kallad af Öfverste Axel Rutbenstids til Bataillons Prest wid Hallands Infant. Regem. och därtill fullmäktigad 1) af Fält Marskalk Gyllenstjerna, 2) 1717 d. 8 Jan. af Konungen. 1720 afsdankad med hela Regementet. 1722 Nådårs Prest i Jästorp efter Proft Nigidius Borelius. 1723 d. 1 Maj, Capellan i Berghem. 1729 Regem. Pastor wid Elfsborgs Regem. 1740 Kyrkoherde i Trastöf och på Warbergs Slott.

Johan Lysell kom 1718 och asträdde 1721 i Mars *. Han studerade i Upsala, men nödgades, för pesten skull, 1710 i förtid begifva sig därifrån: Professor C. Lundius, som var Götheb. Landst. Inspector, meddelte honom sit testimonium, och åter på nytt 1713. Prestvigdes 1714 och blef Adjunct hos sin Morbror, Kyrkoh. o. Pr. i Snöstorp Anders Kollinius. 1715 Coll. Sch. i Halmstad. 1718, med Kongl. fulm. dater. Strömstad, Bataillons Predikant wid Elfsborgs Inf. Regem. War tillstådes på Elfsborg under belägringen. Det står: han hade då fått sit ställe i Kyrkan, at bewaka bönestunderne, och stå de stute med tröst och Herrens Natu. ar. Inskönt Fiendens kulor och bomber liksom baglade ned och hopetals flögo genom Kyrkans fenster och dörrar: blef dock Presten på sit rum roligt stilla och gjorde det honom ålagdt war. När det återställda fredslugnet tillät honom wiffas, hwar honom bäst syntes, och under wäntan på Pastorat: företog han sig 1722 at wara Kyrkoherdens i Dalstorp, Job. Tranbergs medhjelpare. 1728 Kyrkoherde i Kongsåter: insatt af Biskop Er. Benzelius, och samme dag gift med Brigita Lichesnia, Prostedoter från Borås. Stark til hellsan: ljustig wid altaret, såsom Lyselleerne, t. er. hans Broder i Hjertum, Proften öfwer Elfsjöfjel Jacob L. för denna egenkap utmärkte warit: en lätt förnögd man i förmånens sökande, och eljest relig. til sinnes, m. m. I hans tid singo taken i alla 4 Kyr.

* Berättelsen om honom är et utdrag af Personalierne, dem hans son Herr Conducteur Eric Lysell, för 3 år, meddelat mig, jämte Personal öfwer den lärde Proften G. Pihl, och des son Er. Pihl, bägge Kyrkoh. i Kongsåter.

Kyrkorne hwälf och målning, sacristie tillbygdes wid moderkyrkan: tornen spåntäcktes m. m. Dödde 1762, d. 22 Dec. Född 1685 i Dahlstorp; där hans fader, Prosten öfwer Kind, Gudmund Lysell war Kyrkoherde *, g. m. Margar. Kollinius, doter af Kyrkoh. o. Pr. i Tranemo, Mag. Nils Anderfson Kollinius **.

Magister Joh. Fortelin war på Elfsb. från 1721 til 1730, då han fick Siundo Pastorat i Finland. Gift med Ulrica Wiolotta Silfverswärd. Med honom har Regem. Pastor Klebeck ombytt någon tid.

David Summel anträdde i Maj 1730. Jag ser utaf hans egen hand, at han prestwigdes 1729 d. 25 Febr. til Adjunct hos sin Fader, och 1730 århollit Kongl. fullm. at wara Bataljons Pred. wid Garniz. Regem. i Götheborg, samt 1731 at wara Regements Prest; litaledes 1735, fullmagt på Lundby i Wätleharad, hwilket Pastorat han tillträdde 1736. En älskelig Man i lifstriden, och med så mycken heder nu liggande i sin graf. Son af Kyrkoh. o. Prosten i Halmstad, W. Jacob Summel † och Agnesa Rudolphin, Kyrkoherde doter från Harplinge ††.

I

Lars

* G. L. trädde til Dahlstorp 1672. Dödde under Nilsedagen i Stockholm 1697, d. 7 Dec. Begrofs i Dahlstorps Kyrka af Biskop. D. J. Carlberg, d. 20 Febr. 1698. Gaf sig namn af sin födelseort Lyschulta, i hwilken Sökn fadren war Bönde.

** N. K. war en snäll Latinsk Poet. Præses på Prestemödet 1683, för sin egen disp. de S. S. Om honom och hela statten har Kyrkoh. i Seglora H. Mag. And. Kollinius, wälsförordnad Vice - Præses på nästkommande Prestmöte, lofwat mig nöjagtigt besked.

† En wån i Halmstad har genom bref meddelat den underrättelsen, at Jac. Summel föddes i Warberg 1677. Fadren Hans P. Summel, Handelsman därstädes, hade flytt til Swerige med sine föräldrar från Nederländern, för Religions förföljelsen skull af de Påswiske tyranner. Modren war Kyrkoh. Jacob Hjorts doter, Ingeborg S. (Namnet Hjort hafwa efterkommanderne förbytt til Cervinus och sedan Cervin). J. Summel utgaf i Lund disp. 1) de Pontificis Max. Hebr. persona, 2) de Pont. M. H. consecratione. Mef Phil. Magister. 1689 Adjunct hos Kyrkoh. i Harplinge, Christiern Rudolphin, och s. å. gift med des enda doter Agnesa. 1691 Compastor i Harplinge, med Kongl. fullm. och 1702 Kyrkoh. därstädes. 1710 transporterad til Halmstads Pastorat. 1694 Præses på Prestem. för disputations

Lars Bruhn emottog slysan d. 10 Maj 1731, förut Adjunct hos Kyrkoh. Bened. Kollinius i Starckjårr. Afsträdde i Maj 1745, Kyrkoh. i Hishult, och sedan i Ddensala, hwarest han dödde d. 16 Jun. 1768, och begrofs d. 21 nästföljande. Född i Götheborg. Gift 1731 d. 14 Oct. med Anna Maria Kollinius, Kyrkoherde-dotter från Starckjårr *.

Mag. Ol. Ekobom gjorde inträdes-predikan d. 11 Aug. 1745. Tillträdde d. 1 Maj 1750 Ljungby Pastorat i Halland. Dom-Prost i Götheborg 1761, och följ. å. Theol. Doctor i Greiffswald. Studerat i Upsala, Lund och Rostoch. Har ock författat äfkilliga skrifter. Här om och mer skal närmare gifwas wid handen, när jag företager mig at berätta om Dom-Prostarnes härskades.

Mag. P. tr. Strömbom gjorde sit inträde d. 29 Jul. 1750, såsom Slotts- och Bataillons-Predikant. Följde 1751 den på Fästningsarbete til Helsingfors commenderade Bataillon. Blef 1752 Regements Pastor †, och 1759 Kyrkoherde i Hjerpås.

Anto:

tations acten öfwer artik. de Christo. Dödde 1739 och begrofs utaf Diakonen D. Jac. Benzelius. Fader til 12 barn, lycklig i sine ätteläggare. Näst David, nämner jag' nu allena Hans Zummel, adlad Zummelshjelm, om hwilken kan läsas i v. Stjernmans Matr. s. 1485.

† Harplinge finner man ock skrivas Harpeljunga. Namnet skal wara toget efter Fru Zarpa, hwilken där haft sin bur och bolstad på Ljungåkra hed, hwaraf qwarleswor ån i dag wisas. Sagan i orten förmåter, at för ån hon lät bygga Harplinge Kyrka, där den nu står, hade hon gjort fåfångt försök med Kyrkans anläggning på et annat ställe: men som ehwad grund därtill lades om dagen, blef bortwraete nattetiden, skal Fru Zarpa i samråd med Allmogon hittat på den utwäg, at lägga altare-stenen på en slåde, och spänna därfore et par brör-ök (twiwelesutan et par hästar af en moder), och låta dem gå handlöft, hwart det wille bära hån. Omfider stadnade lossen i en rog-åker. Där fick Kyrkobognaden obehindrad framgång.

* Uti lunden wid Starckjårrs Kyrka är en Starckotters graf. Grafstället utmärkes med upreste stenar, som til en del fallit omkull. Där inuti finnas trån nu förtiden. Är denne den samme Starckotter Alodräng, som blifwit född i den delen af Helsingland, hwilken fordom kallades Ala, v. Dal. Sw. Hist. i D. 14 C. 14 § så har han fått sin graf uti wårt Ale-härad. Här man döma af ställers längd och bredd, har mannen warit stor ibland de störste Mesar.

† Jag skrifer, såsom det står i Kyrkoboken: men hört sägas, at i Kongl. Fullmagternes står Regements Prest, ej Regem. Pastor.

Anton Grimbeck fick Hfv. Björnbergs kallelse, at såsom Extra D. för-
 rätta Predikants styllan 1752. Jag följer nu des egen annotation. Han
 är född i Warberg d. 5 Dec. 1726. Förälbrarne, Gunnar Thorsson,
 Handlande Borgare härstädes, och Anna Margar. Grimbeck, hade des-
 utan 2 äldre söner, 1) Nils, hwilken i Gymnasist-åren uptog modrens
 tilnamn, nyligen ödd Commisiter i Landwetter, och 2) Johan, Phil.
 Magister och nu warande Commis. i Warberg. N. G. kom 1732 i War-
 bergs Skole och rönte i Collega, nu mera Prost och Ryrkoh. uti Warberg.
 Herr Auand Hammar, en ömsint och lär informator, sem ägde besynner-
 lig gåfwa at handtera Wiltens späda ålder. Fick 1743 testimonium ifrån
 Skolen af Vice-Nectoren Matthias Werner, hwilken, efter wissa tilfällig-
 heter i Stockholm, lär ännu wistas i Köpenhamn. Kom 1744 til Göthe-
 borgs Gymnasium, och 1746 til Lund, hwarigenom det alls gick i werk-
 ställighet, hwad fadren förklarade på sotesfängen några år förut såsom sin
 yttersta wilje, at denne, all medellsöshet oagrad, skal hollas wid studier, til
 des han blefwe Student, om ock ingen spik, så lydde orden, sunnes qwar
 i huset, och sedan kunde han hafwa werlden öpen för sig. Prestwignes
 1751, at biträda Regem. Pastorn i Götheborg, Mag. Pet. Zollmertz *,
 blef s. å. förordnad och antagen Extra D. wid Artill. Bataillon, och
 1752 wid Hesseusenska Regem. Fick Kongl. fullmagt därpå 1755; och
 likaledes, d. 31 Dec. 1759, at wara wid detta Reg. Pastor †.

S 2

Stephan

* P. G. blef 1752 Ryrkoh. i Hwalinge, och öddde 1767.

† Under det Ordinarie Slotte. Presten war annorstädes commenderad och
 från warande, kallades Apolog sten, nu mera Ryrkoh. på Stryd, Bengt
 Floren, up i Consistorio, och han åtog sig Gudsienstens förreättande hwar-
 annan Söndag. Detta enmåltes hos Konungen i underdånighet, och
 Kongl. Majestät låt d. 7 Mars 1754 swar af på til Consistorium af inneboll:
 Som Apologisten wid Cathedr. Skol. i Götheb. B. F. skal för-
 klarat sig wilja hwarannan Söndag förreätta Gudsienst på Ny
 Elfsborg emot et årligt arfwode af 50 Dal. Smt, til hwilket an-
 bud Wi för gode sunnit at samtycka: alls wele Wi här af hafwa
 lemnat Eder behörig del til underd. efterreättelse, . . . junte antodan
 til Commendanten, at Presten hwarje gång må med fästningsslupen
 warda dit hemstad, och på lika sätt återförd til Götheborg. Genom
 Consistorii freiwelse af d. 12 Jul gafs Kongl. Majestät wid handen, at
 S. flere Söndagar å rad fästängt wäntat blifwa efterstickad. Därpå
 låt

Stephan Enander, född i Göteborg, blef Ordinarius 1762*. Förut hade M. Gabr. Kjerrulf, som nu strax förekommer, bestridt tjänsten et par år.

Georg Gottlieb Löhr, född i Sw. Pommern, sattes 1766 i den astrådandes ställe. Han war då Bat. Predik. wid det reducerade Cronhjelmiska Regem. Kom hit til sin systa. Men som han ej förstod at tala Swenskan, århöll han tillstånd af Kongl. Majest., at åter wistas i Sw. Pommern, tildes han där winner befördran.

Mag. Gabriel Kjerrulf, som näst förut nämdes, constituerades altså af Kongl. Majest. at wara Bat. Pred. i Löhrs ställe. Född 1723 i Spekeröb, där hans fader Lars Olufsson K. war Prost och Kyrkoherde: modren Edelsa Ström war doter af Gabriel Benzoni, Kyrkof. i Spekeröb (om hwilken se s. 27). Intagen i Göteborgs Cathedr. Sk. 1739, och satt i lära hos framledne Collega Jon. Colliander, hvars oförtrutna sitt ännu lefwet i friskt minne. Gymnasist 1742. Student i Lund 1747, och några år Informator i Landscrona hos Hsiv. och Ridb. von Seynne, samt Friherrinnan Hedew. de Witte. Utgaf disput. 1753 de Oeconomia salutis &c. under framl. Prof. och Dompr. D. Ambros. Westring, och 1754 de Matrimonio inter Personas diuersae religionis, under Herr Profess. Joh. Melander. Promoverad Phil. Mag. i Lund 1756. Reste i början af år 1755 til utrikes Universiteter, Köpenhamns vägen. Efter et halft års umgänge tillsammans wid Göttingiska Lärosätet, reste han ifrån mig til Leipzig, och därifrån til Wittenberg, Berlin, Greiffswald, hem åt. Informator 1757 i H. Lagman Joh. Broströms hus uti Uddewalla. Prestwigd 1758, Adjunct i Thorslanda, och et par månader B-Communist i Foss. 1760 antagen af Commend.

m. m.

låt K. M. bref afgå dat. d. 15 Oct. s. å. til Lands H. och Hsiver-Commend. med befallning at förebolla Commendanten, det han därutinnan gått för wida, at han icke årtlydt K. M. Nådiga befallning af d. 7 Mars, hwilken bordt tjena honom til esterrättelse: Dock emedan Garnisons Församl. nu mera kan ständigt och hwar Söndag betjenas med Prestesylor, af den wid Hessenst Regem. antagne Extra O. Dotarilsons Predikanten Grimbeck; är Kongl. Majest. Nådige wilje, at Hsiver-Commendanten, efter öfwerläggning med Consistorio, inkömma skulle med utlåtande, huru Församl. nu kan på bästa sätt blifwa betjent och sköt.

* S. E. blef Kyrkof. i Tegneby 1766. At nu förtiga Åmbets gästoorne, är han hitig på husholls inrättningar.

m. m. (se s. 50.) E. Björnsberg til Extra Ordin. Bat. Predikant wid Hessest. Reg. och tillika kallad at företråda Slotts Preste- bestålingen på Ny Elfsborg, under hvilken tid han äfwen ansörde framledne Supercarg. Gadds barn på Bellevue. 1763 kallad til Garnisonen i Götheborg, at som Extra O. wid Regimentet göra tjenst. Fick s. å. fullmagt af då warande Stads Commendant, Majoren wid Artilleriet och Riddaren Herr Carl Fr. von Orwillfelt, at tillika wara Afstonsougs Prest wid Kronhus Församlingen. 1765 undergick Pastoral examen. Warit och år tjenstgörande på N. E. sedan 1766, i Löhrs ställe, såsom ofwan förmått är — Kanste får man snart lyckönka Herr B. til Kongl. fullmagt på Marstrands Pastorat, äfvensom han kommit i förra weckan, d. 15 Jun. 1768, hos sine Respective Herrar Förmån i åtanka wid förslagets uprättande til bemäkte Kyrkoherde- beståling, som efter en Anders Wilson Bagge, i förl. April månad, ledig blifwit.

Öfversättning af Proph. Zabacuc. Continuation af sid. 43.

v. 2. Herre! Huru länge ropar jag!

Och Du wil icke hörat.

Huru länge skriar jag til Dig för öfverwäld Full!

Och Du befriar icke!

Anmärkn. til 2 versen.

Propheten rycker med ens inuti saken. Han tager gemensam del i sine Landsmäns bistra medfart, af en Nebucadnezar, af des Chaldeiske och babiloniske härar. Se v. 6. Hans klagan skriker inmedlertid skändmyhet närmast intil otålighet. Jfr. v. 11 = 16.

Schivathi. Antiqui ideam clamandi huc collocarunt. Recte. Inuabit tamen etymologiam expiscari: quo fiet, ut significationum vocis diuersarum inter se connexio pateat. Radix ap. Arab. prima sin, denotat in I. Coniug. laxum esse, in specie gutture; adeoque in II, quae eadem est cum Hebraeorum Piel, laxauit guttur. Hoc facit, tam qui lautius uiuit, unde illustrari potest seboā Ies. 32, 5 oppositione ad sordidum humilemque facta: quam qui uocem sonantius emittit, ut h. l. laxo gutture clamo — Chamas. Arabum chamascha, cum chet punctato s. radente, proprie dicitur de fera bestia, rapace aue, rostrum et ungulas imprimente praedae, ita ut cruorem eliciat bibatque. Sic chamusch.

chamuseb est malus culex, dialecto Hudeilitarum. Inde ad homines translata vox. secundario sensu valet sanguinolentam dirissimamque iniuriam. Sic *chamuschir* est auarus, en blodstigare, alios, si qua via est, fortunis emungens. Cfr. Ill. J. D. MICHAELIS *Dirudicatio adminiculorum, quorum usus est in d'scenda L. Hebr. p. 134* — Potuissim Suethice vertere blodigt förtryck. Et argumentum Vatis Nostri, et etymologia, quadrat. A QVILA etiam reddit alio loco, *cupio*. Malum tamen significatum generaliore vocis saepius recurrentis. — LXX, quos sequitur Arabs, et Latinus legerunt, ut nos, easdem litteras sed diuersis punctis, *chamys* pro *chamus*, i. e. verbum in Part. Paul: sed talia exempla in varias conuertere lectiones, opus non est. Syrus et Chaldaeus cum Hebraeo Impr. faciunt. Apponam tamen, quod nemo nescit, exemplum positi Kibbutz pro vau schurekato, *nethynim* Num. 8, 16. pro *nethunim* 3, 9. cfr. Deut. 28, 31. 32. — *Tboschia*. Vocem Hebr. saepissime obuiam eleganter explicuere Summi Viri ALB. SCHULTENSIUS et J. D. MICHAELIS, hic l. c. p. 270-272, ille in Origg. HH. p. 7-9. 456. Edit. 1761. Quos hanc in rem euoluissē, poenitebit neminem. Videlicet in Hiphil proprie significat, *ex angustiis ereptum in spatiosos libertatis campos afferere*. Qualis ac cuius liberatio in censum quolibet loco veniat; id vero orationis series, quam vox ingreditur, monet — Piget breuitatis studiosum commemorare, ausos esse in SCHULTENSI methodum hebraeam, arabicae linguae diuitias more BOCHARTI, POCOKII cet. saepius aduocantem, impetum haud sine calumnia facere magni nominis Theologos GUSSETIUM atque DRIESSENIUM, contemnentem litteraturam atque eruditionem non suam, et metaphysicarum subtilitatum in re aliena vsum praecoptantes.

v. 3. Hvi låter Du mig se jåmmer?

Hvi fådar Du vår ofård?

Hvi står sköfning och öfvervåld för mina ögon?

Nåmligen det är strid och split, som han bår i skölden.

Anm. til 3 versen.

Om Kon. Nebucadnezar hade skål at söra Krig på Judarne och skaffa sig årsättning af dem: gjorde han dem likväl orätt, när han som borde åtnöjas med lagom utföknings rätt, dref sin sak för wida, intil hela hufwudstadens och Templets oförfonliga fördöfelse m. m. Han blef därigenom nu mera Judarnes angripare och tyrann, och så wida war han orättfårdig eller den oförfåttande sidan: de åter woro i sådant hånsfende råtfårdige (v. 13.) eller den lidande och öfkyldiga sidan, såsom de där blifwit, öfwer alt fog och rätt, af tyrannen förjagade både från land och frihet hela 70 åren.

Tbabbit.

Thabbit. Vocem in Kal nusquam obiicit Codex Divinus, qui quum et unicus hebraeus superfit, neque molem habeat immensam: minime potuit omnes, quas vetustissima Lingua frequentabat, voces, nec harum cunctas vel flexiones vel significationes complecti. Quumque eadem ante duo millia annorum extincta sit ac vernaculo teri sermone desierit; si ex. gr. *Lingua Belgica vnus tantum liber superesset; nonne vicinorum Germanorum Sermonem consulere deberemus in indaganda vocum significatione?* ut opportune monet RELANDUS Praef. ad Relig. Muhamm. Itaque praecipuam a Litteratura Hebr. iniere gratiam, qui cognatas ceteras, in primisque Arabum Linguam, hodieque, quae olim, eandem, ac scriptorum copia locupletem, in vsus non poenitendos conuerterunt, quamquam nondum omnia exhausta, sic vt nihil addi queat. Sed adeo contenti sunt homines hoc tempore alienis laboribus, et fide implicita (quod in Pontificis damnant), vt si Candidatis Ministerii examen subire Linguae Hebr. non necesse foret, verendum esset, etiam hanc Linguam neglectui dandam. Non haec querela, credo, locum hodie meretur in tanta saeculi nostri luce, sed istam barbariem suo aeuo obiecit idem RELANDUS l. c. Redeamus vero ad vocem nostram, qua, siue radix *jabbat*, siue *nabbat* Hebraeis appellaretur, vtuntur Arabes I Coniug. in specie de micantibus oculis; vnde *habbit* in Hiphil erit, facere vt micent, siue intueri et quidem curiose ac cum affectu. Vid. haec latius persequentem SCHULTENS. OO. HH. p. 148 = 154. Hunc si consulisset P. HOUBIGANTIUS, qui integra Biblia perpetuis notis criticis recensuit; forte vix proposuisset lectionem *thabbiteni* i. e. *intueris me*, non, vt is vellet, *ostendis mihi*. At textum nouare studuit, cum opus non esset, et sine vllius auctoritate codicis, et paene a Grammatica destitutus, ita vt vel hinc pateat, quo numero sit ille hodiernus in Gallia Criticus, agens saepe, tamquam si ante hos Lx annos vixisset, ingeniique celeritate quam eruditione ac iudicandi modestia valentior, vt in codd. MSCC. assiduus fuit. Exempla deinceps loquuntur — *Aven.* Potestas vocis originaria est *molestia*. Plura dabit annotatio in c. 3, v. 7. — *Amal.* Labor itidem ap. Latinos interdum pro aerumna et infortunio ponitur. Supplementum *vâr* neminem, spero, offendet. De Accentibus noto, Vulgatum Suecum ita transtylisse, ut si verbis professus esset, parum in us situm esse momenti, quod re ipsa videtur, et data quidem opera, comprobasse, verear, ne res ei male cecidisset atque a WASMUTHIS et CALOVIIS vapulasset egregie, frustra praetexturus auctoritatem LUTHERI, qui admodum neglexit accentus. Primo quidem Noster separat *amal* a *thabbit*, videlicet praecunte Vulgato Latino, quemadmodum hunc LXX. Deinde, quod grauius est, *thabbit* cum *veschod* coniungit, prorsus omittens vocem *lenegdi*. Vnde membrum huiusce versus vltimum translatum sit, et num Interpreti tantopere a verbis textus abluere integrum sit, penes rei peritos iudicium esto. Dissimulanda haec non fuerunt, tum vt cauere, tum vt moderate, candide, simpliciter sentire moneamur, ac minus curare, *quis*, quam *quid*, scriptum relinquat. Semel hoc innuisse, sufficiet — *Iissâ.* De hac voce vide supra p. 43. in v. 1. Sensus: quidquid profert Chaldaeus, iurgium est, bellum est. Respexi accentum Tiphchan, qui reliquas, Silluki ditionem conscientes voces,

